

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Факультет політичних наук  
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

Дипломна робота магістра

**ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ США В ХХІ ст.**

Виконала:

Студентка VI курсу, групи 691м  
спеціальності 291

«Міжнародні відносини, суспільні  
комунікації та регіональні студії»

**Жидкова Анастасія Євгенівна**

Керівник:

к.і.н., доцент

**Хмель Анастасія Олександрівна**

Рецензент:

## ЗМІСТ

Анотація.....	I-IX
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ США У ХХІ ст.....	6
1.1. Стан наукової розробки теми та джерельна база дослідження.....	6
1.2. Методологія дослідження публічної дипломатії США.....	15
1.3. Понятійно-категоріальний апарат дослідження.....	24
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ США У ХХІ ст.....	31
2.1. Інституційне забезпечення публічної дипломатії США.....	31
2.2. Інструменти публічної дипломатії США.....	40
РОЗДІЛ 3. КЛЮЧОВІ ВЕКТОРИ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ США.....	54
3.1. Латиноамериканський напрям публічної дипломатії США.....	54
3.2. Близькосхідний вектор публічної дипломатії США.....	63
3.3. Реалізації публічної дипломатії США на пострадянському просторі та в Україні .....	79
ВИСНОВКИ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	98

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** Публічна дипломатія традиційно займає важливе місце у зовнішньополітичній діяльності США. На сьогоднішній день в Сполучених Штатах на офіційному рівні визнається ефективність публічної дипломатії, необхідність її використання для створення сприятливої атмосфери за кордоном, сприяє ефективному проведенню політичних або економічних акцій Америки.

З другої половини ХХ століття розпочалась зовнішня культурна експансія США, яка виявилася ефективним інструментом зовнішньої політики американського уряду, навіть якщо мова йде про недержавні механізми реалізації публічної дипломатії (більш того, саме на рівні цих недержавних механізмів здійснюється найбільш сильний вплив).

Знання інститутів та інструментів публічної дипломатії США дозволить краще зрозуміти зовнішню політику Сполучених Штатів, а також оцінити ефективність інформаційно-іміджевої роботи держави і необхідність розвитку цього напрямку дипломатії в Україні. Унікальність Сполучених Штатів, в порівнянні з іншими світовими державами, полягає в існуванні щільної мережі зв'язків і контактів, яка з'єднує їх з населенням практично всіх країн світу - мережі, яка існує незалежно від будь-яких офіційних каналів міждержавної взаємодії. Все це обумовлює актуальність дослідження реалізації публічної дипломатії США.

**Об'єктом дослідження** є публічна дипломатія як інструмент зовнішньої політики.

**Предметом дослідження** є особливості публічної дипломатії США.

**Територіальні межі** передбачені рамками США, країн Латинської Америки, Близького Сходу та країн пострадянського простору (зокрема, Грузії, держав Центральної Азії та України), де реалізує свою публічну дипломатія США.

**Хронологічні межі** дослідження охоплюють період з 1942 року (коли відділ по Близькому Сходу в Держдепартаменті США офіційно заявив про збільшення інтенсивності освітніх контактів між США і країнами регіону, що позначало активізацію публічної дипломатії в різних регіонах світу) до 2021 року (крайній повний рік реалізації публічної дипломатії США).

**Мета** роботи полягає у характеристиці теоретико-методологічних розробок в галузі дослідження публічної дипломатії США.

Відповідно до мети поставлені наступні **завдання**:

- розкрити стан наукової розробки проблеми та джерельну базу дослідження;
- охарактеризувати методологію дослідження публічної дипломатії США;
- проаналізувати понятійно-категоріальний апарат дослідження;
- дослідити інституційне забезпечення публічної дипломатії США;
- розкрити інструменти публічної дипломатії США;
- висвітлити латиноамериканський та близькосхідний напрями публічної дипломатії США;
- дослідити реалізацію публічної дипломатії США на пострадянському просторі та розкрити український вектор публічної дипломатії США.

**Новизна даної роботи** полягає в тому, що дане дослідження є спробою комплексного дослідження сутності та особливостей реалізації публічної дипломатії США.

**Практичне значення** полягає в тому, що дана робота може бути використана як основа для подальшого дослідження публічної дипломатії США. Матеріали наукової роботи можуть мати певну цінність для подальшого використання викладачами, аспірантами та студентами в науково-дослідницьких та навчальних цілях, зокрема при вивченні курсів

«Зовнішня політика країн Північної Америки», «Міжнародні відносини та світова політика».

**Апробація результатів дослідження.** Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження знайшла своє відображення у доповіді на XIV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Могилянські читання - 2021: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Миколаїв, листопад 2021), Міжнародній науково-практичній конференції «Ольвійський форум-2022: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (Миколаїв, червень 2022).

**Публікації.** За темою дослідження було опубліковано двоє тез та наукову статтю (у співавторстві).

**Структура роботи** відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг її становить 107 сторінок, з них основного тексту – 97 сторінок. Магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, 8 підрозділів, висновків, посилань, списку використаних джерел та літератури (87 найменувань українською, російською та англійською мовами).

## РОЗДІЛ 1

### ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ США У XXI ст.

#### 1.1. Стан наукової розробки теми та джерельна база дослідження

Використану для написання роботи літературу можна розподілити за країнознавчим критерієм, виокремивши українських та американських дослідників.

Серед групи українських науковців варто виокремити роботи О. Висоцького<sup>1</sup> та І. Гавриленко<sup>2</sup>, в яких дослідники аналізують особливості реалізації публічної дипломатії США загалом та в Україні. І. Гавриленко розкриває виникнення та еволюцію здійснення цієї діяльності США, визначає специфічні риси. Особлива увага приділяється питанню ефективності публічної та культурної дипломатії США.

Культурну дипломатію США в культурно-пропагандистському контексті висвітлює у своїй роботі В. Розумнюк<sup>3</sup>. Науковець аналізує формування цілеспрямованої «культурної зовнішньої політики» США в ході «холодної війни», розкриває причини значного скорочення державних асигнувань в постбіполярний період та відзначає форсоване нарощування культурно-пропагандистсько потенціалу США після терористичного нападу 11 вересня 2001 року.

---

<sup>1</sup> Висоцький О.Ю. Публічна дипломатія: конспект лекцій. Частина II. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. 48 с..

<sup>2</sup> Гавриленко І. Особливості здійснення публічної та культурної дипломатії США // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2(129). 2016. С. 9-13.

<sup>3</sup> Розумнюк В. Культурно-пропагандистський вимір сучасної зовнішньої політики США // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Львів: Львівський національний політехнічний інститут, 2006. Вип. 17. С. 28-33.

Також слід відзначити роботи Г. Шемаєвої<sup>4</sup> та Ф. Бафоева<sup>5</sup>, в яких дослідники аналізують сутність культурної дипломатії та її значення для сучасних системи міжнародних відносин.

Еволюція стратегії культурної дипломатії США проаналізовано у праці української дослідниці О. Кучмій<sup>6</sup>. У своїй статті вчена розриває етапи становлення і розвитку стратегії культурної дипломатії США в контексті трансформації світової політичної системи. Цікавим є аналіз науковця щодо проблем и пріоритетів американської культурної дипломатії, ключових елементів стратегії культурної дипломатії адміністрації Барака Обама.

Також варто відзначити роботу І. Місюк<sup>7</sup>, в якій науковець аналізує інституційне забезпечення громадської дипломатії США. Вчена розкриває діяльність державних органів і структур, які залучені у процес реалізації громадської дипломатії США, аналізує їхні завдання і функції. Також дослідниця виділяє характерні ознаки та позитивні особливості інституційної системи громадської дипломатії США.

У статті М. Трофименка<sup>8</sup> аналізується структура та особливості діяльності дипломатичної служби США, яка є однією з найбільш професійних, сучасних, ефективних та забезпечує глобальне лідерство США у світі. У роботі вченого визначається термін публічної дипломатії. М. Трофименко виокремлює основні зовнішньополітичні завдання, які стоять перед публічною дипломатією США: поліпшення іміджу країни серед найбільш активної та впливової частини зарубіжного суспільства; вплив на

---

<sup>4</sup> Шемаєва Г. В. Місце культурної дипломатії в міжнародних відносинах // Вісник ХДАК. Випуск 52. 2018. С. 71-79.

<sup>5</sup> Бафоев Ф. М. Культурна дипломатія в системі міжнародних зв'язків на пострадянському просторі // Молодий вчений. 2016. №6. С. 662-667. URL <https://moluch.ru/archive/110/25748/>

<sup>6</sup> Кучмий Е.П. Еволюція стратегії культурної дипломатії США // Витебский государственный университет имени П. М. Машерова. Ученые записки УО "ВГУ им. П. М. Машерова" : сборник научных трудов. Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2018. Т. 26. С. 48-53.

<sup>7</sup> Місюк І. Інституційне забезпечення громадської дипломатії США // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. - Випуск 25, 2013. С. 124-130 .

<sup>8</sup> Trofymenko M. U.S. Public Diplomacy Structural Analysis // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. № 11. 2014. С. 212-220.

еліту зарубіжних країн, в першу чергу на ту їх частину, яка приймає рішення; створення сприятливого економічного та інвестиційного клімату для США в зарубіжних країнах. У сучасній публічній дипломатії США активно практикуються і так елементи, як аналіз громадської думки або якості поширюваної інформації про самих США (listening), а також проведення короткострокових політичних кампаній, спрямованих на просування конкретної політичної ідеї, дії тощо (advocacy). Також у роботі аналізуються особливості нової публічної дипломатії, що передбачає вплив на міжнародну ситуацію та зарубіжну аудиторію за допомогою нових технологій (блоги, спеціальні сайти: Facebook, Twitter, SMS-розсилка), які просуваються в зарубіжних країнах.

У роботі О. Тищенко-Тишковець аналізуються зміни у підходах США до публічної дипломатії, характеризуються основні напрямки та структура організації роботи сучасної публічної дипломатії Сполучених Штатів<sup>9</sup>.

У дослідженні Я. Завади та В. Дударчук розкрито історичний розвиток публічної дипломатії Сполучених Штатів в регіоні Близького Сходу, який науковці умовно поділяють на три періоди: до 1946 р. (зародження мотивів американської публічної дипломатії в регіоні Близького Сходу); 1946 – 2000 рр. (активний розвиток публічної дипломатії США в близькосхідному регіоні та перші результати); з 2001 р. (нова стратегія публічної дипломатії США на Близькому Сході – «Ініціатива співпраці на Близькому Сході»). Вчені виділяють основні завдання та мету американської публічної дипломатії в близькосхідному регіоні. Дослідники відзначають, що незмінною метою в регіоні залишається просування національних інтересів і зміцнювання національної безпеки шляхом інформування та впливу на арабську громадськість, а завданнями – демократизація урядів в регіоні та вплив на

---

<sup>9</sup> Тищенко-Тишковець О.М. Трансформація публічної дипломатії Сполучених Штатів Америки: від легітимізації «жорсткої сили» до побудови діалогу зі світом // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. Київ: ІВЦ «Політехніка». 2009. № 4. С. 28-32.



молодь. Також Я. Завади та В. Дударчук визначають основні проблеми, що перешкоджають успішній реалізації американської публічної дипломатії на Близькому Сході – недовіра громадськості країн Близького Сходу до зовнішньої політики США, відсутність культурної нейтральності, відмінності в стилях публічного спілкування, непристосованість до різноманітності аудиторії, ігнорування ісламу, як домінуючої релігії, «перевантаженість» інформацією. Вчені підкреслюють, що після президентства Д. Трампа, публічна дипломатія США на Близькому Сході потребуватиме стратегічного переосмислення для її подальшої успішної реалізації. Незважаючи на те, що у 2020 році Адміністрація Д. Трампа оголосила близькосхідний мирний план, почали з'являтися припущення, що пандемія COVID-19 призведе до подальших потрясінь у нестабільному регіоні. У перспективі, публічна дипломатія США на Близькому Сході за Адміністрації Дж. Байдена буде зосереджена на його регіональній стабільності, що в свою чергу є основним інтересом Сполучених Штатів в регіоні. Встановлено, що подальші перспективи сучасної публічної дипломатії США на Близькому Сході значною мірою залежатимуть від культурної обізнаності, визнання ісламу як основної релігії, зміни ролі жінки в близькосхідному суспільстві, переосмислення стратегії публічної дипломатії та її реформації новою владою<sup>10</sup>.

Група американських вчених представлена роботами С. Брауна<sup>11</sup>, Дж. Фуллера<sup>12</sup>, Е. Мейсона<sup>13</sup> та Н. Пашіоса<sup>14</sup> та інших, в яких проаналізовано окремі аспекти реалізації публічної дипломатії США в різних регіонах світу.

<sup>10</sup> Завада Я. І., Дударчук В. І. Публічна дипломатія як засіб «м'якої сили» США на Близькому Сході // Політичне життя. № 3. 2021. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/11110>

<sup>11</sup> Brown C. Diplomacy in the Middle East: the International Relations of Regional and Outside Powers. L.: I. B. Tauris, 2004. 394 p. URL: [https://www.researchgate.net/publication/233652644\\_Diplomacy\\_in\\_the\\_Middle\\_East\\_The\\_International\\_Relations\\_of\\_Regional\\_and\\_Outside\\_Powers](https://www.researchgate.net/publication/233652644_Diplomacy_in_the_Middle_East_The_International_Relations_of_Regional_and_Outside_Powers)

<sup>12</sup> Fuller G. F. The Youth Factor: The New Demographics of the Middle East and the Implications for US Policy. US Policy Towards the Islamic World, Analysis Paper No 3. June 2003 // Brookings Institution. URL: <http://www.brookings.edu/fp/saban/analysis/fuller20030601.htm>

Також необхідно виокремити роботи М. Кумінгса<sup>15</sup> та Н. Кулля<sup>16</sup>. Так, науковець М. Кумінгс присвячує своє дослідження аналізу інститутів та механізмів реалізації культурної дипломатії США. У своїй роботі Н. Кулля аналізує еволюцію культурної дипломатії США.

У своїй статті Р. Сміт<sup>17</sup> розкриває, як США адаптують свою архітектуру публічної дипломатії до потреб інформаційної ери. Сферами публічної дипломатії, що використовуються для впливу на іноземну цільову аудиторію, є медіа-дипломатія, публічна інформація, внутрішнє мовлення, освітні та культурні програми та політичні дії. До реалізації публічної дипломатії США залучені агенції: Державний департамент, Міжнародне бюро мовлення та Національний фонд демократії. На думку Р. Сміт, основними характеристиками є використання Інтернету як основного інструменту для поширення інформації та інтерактивного спілкування між практиками публічної дипломатії США та їх цільовою громадськістю, а також «глибокі коаліції», які формуються з представниками громадянського суспільства для формування норм і цінностей посади.

У роботі В. Рага<sup>18</sup> проаналізовано концепцію «м'якої сили», розроблену Джозефом Наєм, щодо арабського світу та публічної дипломатії США в цій сфері. Вчений оцінює громадську думку та проблеми публічної дипломатії в арабському світі, та вказує на складність цього процесу через відсутність точних даних про опитування та питання публічної дипломатії. Однак американські дипломати, які служили в арабському світі, включаючи В. Рага,

---

<sup>13</sup> Mason E. Foreign Aid and Foreign Policy. N.Y.: Council on Foreign Relations, 1964. P. 72–106.

<sup>14</sup> Pachios H. The New Diplomacy. Remarks. December 4, 2002 // Advisory Commission for Public Diplomacy. Department of State. URL: <http://state.gov/r/adcompd/rls/15804.htm>

<sup>15</sup> Cummings M. Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survery. 2003. 15 p.

<sup>16</sup> Cull N.J. The Future Of American Cultural Diplomacy // CDP Blog. 2009. URL: [http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/newswire/cpddblog\\_detail/the\\_future\\_of\\_american\\_cultural\\_diplomacy](http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/newswire/cpddblog_detail/the_future_of_american_cultural_diplomacy)

<sup>17</sup> Smyth R. Mapping US Public Diplomacy in the 21st Century // Australian Journal of International Affairs . Volume 55, 2001. Issue 3. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10357710120095252?journalCode=caji20>

<sup>18</sup> Rugh W. American soft power and public diplomacy in the Arab world // *Palgrave Communications*. Volume 3. 2017. URL: <https://www.nature.com/articles/palcomms2016104>

знають, що більшість арабів критично ставляться до зовнішньої політики США, але вони мають позитивне ставлення до Америки як країни, частково завдяки американським культурним і комерційним продуктам та освіті. Науковець розкриває вплив цифрової революції на зусилля американської публічної дипломатії та відзначає, що багато арабів перебільшують очікування щодо здатності Америки вирішити їхні проблеми. На думку В. Рага, іноді поведінка приватних американських громадян створює нові виклики для нашої публічної дипломатії та завдає шкоди нашій м'якій силі.

Серед групи російських науковців необхідно виокремити роботи Н. Цветкової. Зокрема, у своєму дисертаційному дослідженні<sup>19</sup> вчена особливості реалізації публічної дипломатії США в різних регіонах світу в різні часові проміжки. У іншій своїй роботі Н. Цветкова узагальнює теорії і концепції публічної дипломатії США. Вчена відзначає, що такі області знань як історія, культурологія, антропологія, політологія, наука про міжнародні відносини, маркетинг і політична комунікація по-різному трактують цілі і результати публічної дипломатії США<sup>20</sup>. Ще одна робота Н. Цветкової<sup>21</sup> присвячена аналізу освітньої політики США в області просування американських університетів за кордоном. Вчена підкреслює, що уряд США підтримує і контролює 47 університетів у всіх регіонах світу. Також дослідниця розкриває методи фінансування та оцінку ефективності навчальних закладів, діяльності Агентства міжнародного розвитку як основного адміністратора політики США в цій сфері.

---

<sup>19</sup> Цветкова Н. А. Публичная дипломатия как инструмент идеологической и политической экспансии США в мире, 1914-2014 гг.: диссертация ... доктора исторических наук: 07.00.15. Санкт-Петербург, 2015. 552 с.

<sup>20</sup> Цветкова Н. А. Публичная дипломатия США: теории и концепции // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики Тамбов: Грамота, 2015. № 4 (54): в 2-х ч. Ч. I. С. 186-189.

<sup>21</sup> Цветкова Н. А. Американский университет за рубежом: практика создания и развития // США и Канада: экономика, политика, культура. 2013. № 11. С. 87-97.

Також варто відзначити роботи А. Фоміних<sup>22</sup> та А. Ситника<sup>23</sup>, в яких висвітлено використання інструментів публічної дипломатії США у Латинській Америці та Центральній Азії. Так, у своїй роботі А. Фоміних відзначає, що публічна дипломатія, попри її мирний і «м'який» характер, розглядається США та Росією в контексті конфлікту національних інтересів. Дії зовнішніх акторів, спрямовані на закріплення свого інформаційно-культурного та, відповідно, економічного та політичного впливу, сприймаються як загроза. На думку науковця, практичний зміст політики «м'якого» впливу, що проводиться США та РФ, становить широку інформаційну роботу з різнобічного позитивного висвітлення та роз'яснення своєї зовнішньої політики; Порівняно новою тенденцією є широке використання можливостей Інтернету.

Дослідник А. Ситник у своїй роботі вказує, що, маючи на меті зміцнення політичного впливу в країнах Латинської Америки, США за президента Барака Обамі в рамках публічної дипломатії залучали до участі у своїх програмах громадянських активістів країн регіону та надавали їм технічні та фінансові можливості для вирішення внутрішніх проблем. На думку А. Ситника, велика увага США за часів президентства Обами приділялася розробці та впровадженню доступних місцевого населення технологічних засобів комунікації, що було необхідно для найбільш повного охоплення аудиторії.

У своєму дисертаційному дослідженні вчений Г. Філімонов<sup>24</sup> досліджує зовнішню культурну політику США як компонент «м'якої сили». А свої

---

<sup>22</sup> Фоминых А. Проецирование «мягкой силы»: публичная дипломатия США и России в постсоветской Центральной Азии // Центральная Азия и Кавказ. 2018. Т. 13. Вып. 3. С. 73–86.

<sup>23</sup> Ситник А.Н. Публичная дипломатия США в Латинской Америке в период администрации Барака Обамы // Латинская Америка. № 6. 2018. С. 5-18.

<sup>24</sup> Филимонов Г. Внешняя культурная политика США как компонент «мягкой силы» : Автореф. дис. ... канд. полит. наук: 23.00.04; Институт Соединенных Штатов Америки и Канады Российской академии наук. Москва, 2007. 37 с.; Филимонов Г. «Мягкая сила» культурной дипломатии США: Монография. М.: РУДН, 2010. 212 с.

монографії дослідник розриває історію формування та інструменти культурної дипломатії США.

Особливу роль Голівуду у реалізації культурної дипломатії США досліджують російські вчені Ф. Гасанов та Г. Зейналова<sup>25</sup>. Специфіка діяльності неурядових інститутів, що здійснюють культурну дипломатію США є предметом дослідження іншого російського науковця Р. Полетаєва<sup>26</sup>.

У статті У. Артамонової розглядаються механізми прямого та опосередкованого залучення американського кінематографа до зовнішньополітичної діяльності США у частині публічної дипломатії. Вчена досліджує еволюцію Голівуду як промисловості поширення американських цінностей і стандартів життя, і навіть простежуються його взаємозв'язку з державними органами США у різні періоди. Аналізуючи вплив американського кіно на громадську думку про США, автор приходить до висновку, що, хоча питання усвідомленості симбіозу кіно і політики залишається дискусійним, можна говорити про систему, що склалася, при якій кінематограф США працює в рамках самоцензури, що перетворює частину його продукції на інструмент впливу всередині та за межами країни<sup>27</sup>.

Однак, варто зауважити, що роботи російських авторів часто ґрунтуються на негативній та суб'єктивній оцінці публічної дипломатії США.

**Джерельна база** дослідження охоплює значне коло джерел. Матеріали, використані при написанні роботи, умовно можуть бути поділені на кілька груп.

<sup>25</sup> Гасанов Ф., Зейналова Г. Культурная дипломатия США: Голливуд и политика – аналитика // [Vzglyad.az](http://vzglyad.az). URL: <http://vzglyad.az/news/69438/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83>

<sup>26</sup> Полетаев Р.М. Специфика деятельности неправительственных институтов, осуществляющих культурную дипломатию США // Русская политология. 2018. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-deyatelnosti-nepravitelstvennyh-institutov-osuschestvlyayuschih-kulturnuyu-diplomatiyu-ssha>

<sup>27</sup> Артамонова У. З. Американский кинематограф как инструмент публичной дипломатии США // Анализ и прогноз. Журнал ИМЭМО РАН. 2020. № 2. С. 110-122.

До першої групи увійшли *офіційні документи глав держав, урядів та організацій*<sup>28</sup> (законодавчі акти США, звіти Держдепартаменту, звіти регіональних фондів та організацій, Доповідь Консультативного комітету з питань культурної дипломатії США, Звіт щодо фінансової допомоги недержавного сектору, Програма взаємного освітнього та культурного обміну Палати представників США).

Другу групу джерел складають *офіційні виступи, заяви, доповіді, промови державних діячів*<sup>29</sup>. До третьої групи увійшли *матеріали з офіційних сайтів посольств та організацій*<sup>30</sup> (посольство США в Україні, посольство

<sup>28</sup> Annual Report 2003. Broadcasting Board of Governors. P. 17 // Broadcasting Board of Governors. URL: <http://www.bbg.gov/reports/03anrprt.pdf>; Centers for Excellence in Teacher Training (CETT) Program: Paper Two: Testing and Assessment. URL: [https://pdf.usaid.gov/pdf\\_docs/PA00JG2Z.pdf](https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00JG2Z.pdf); Department of State and Related Agencies Appropriations Act, 1996. Public Law 134, 104 Congress. April 26, 1996; Foreign Operations, Export Financing, and Related Programs Appropriations Act of 1996 // U.S. Congress, House of Representatives; Fiscal Year 2009 Budget Request. Executive Summary. Broadcasting Board of Governors. P. 5 // Broadcasting Board of Governors. URL: [http://www.ibb.gov/reports/budget/bbg\\_fy09\\_budget\\_request.pdf](http://www.ibb.gov/reports/budget/bbg_fy09_budget_request.pdf); Eurasia Fund (Georgia), 1999. Annual Report. URL: <https://www.eurasia.org/AnnualReports>; Georgia. U.S. Government Assistance to and Cooperative Activities with Eurasia, FY 2004. Report. Department of State. Bureau of European and Eurasian Affairs // Department of State. URL: <http://www.state.gov/p/eur/rls/rpt/23621.htm>; Cultural Diplomacy The Linchpin of Public Diplomacy. Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy.] // U.S. Department of State [Офіційний сайт Державного департаменту США]. URL: <http://www.state.gov/r/adcompd/rls/54256.htm>; FY2017-2016 Financial Statements. URL: [https://storage.donorschoose.net/dc\\_prod/docs/DonorsChoose.org-FY-2017-Financial-Statements.pdf](https://storage.donorschoose.net/dc_prod/docs/DonorsChoose.org-FY-2017-Financial-Statements.pdf) Fv = 1512400243966; US Code Title 22 Chapter 33 – Mutual Educational and Cultural Exchange Program, 01/03/2012. // Office of the Law Revision Counsel. US House of Representatives. URL: <http://uscode.house.gov/download/pls/22C33.txt>

<sup>29</sup> Fact Sheet: The President's Priorities in the Latino Community, the Obama White House Archives, 15.X.2015. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-pressoffice/2015/10/15/fact-sheet-presidents-priorities-latino-community>; Powell C. Building Hope for the Years Ahead // U.S. Department of State Archive. URL: <http://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2002/15920.htm>; Harrison P., Assistant Secretary of State for Educational and Cultural Affairs. Remarks at the Arab International Women's Forum, October 23, 2003 // Department of State. URL: <http://www.state.gov/pd>; Remarks by the President on a New Beginning (Cairo University, Cairo, Egypt, June 4, 2009). URL: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09>

<sup>30</sup> US Commitment to Women in Afghanistan // Office of International Women's Issues. URL: <http://www.state.gov/s/gwi/>; Американські студії / Посольство США в Україні: офіційний веб сайт. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/window-america-centers-uk/>; Фонд сприяння демократії / Посольство США в Україні: офіційний веб сайт. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/democracy-grants-uk/>; <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/democracy-grants-uk/>

США в Грузії, Бюро у справах освіти та культури, Фонду Рокфеллера, Фонду Маккартурів). *Четверту групу* складають публікації ЗМІ<sup>31</sup>.

Отже, незважаючи на те, що не всі документи та джерела є рівнозначними за змістом, їх сукупності, інформаційності та насиченості виявилось достатньо для розкриття теми та досягнення зазначеної перед автором мети.

## 1.2. Методологія дослідження публічної дипломатії США

Методологічну основу дослідження обрано відповідно до визначеної мети та поставлених завдань.

Ключовими принципами, яких автор дотримувався при написанні курсової роботи, стали принципи об'єктивізму, детермінізму, історизму, системності та інші.

Так, принцип об'єктивізму застосовується для аналізу процесів, явищ, такими, якими вони є. Автор використовував під час дослідження цей метод для певного аналізу думок науковців, тим самим не застосовуючи власну думку<sup>32</sup>. Спирання на принцип об'єктивізму дає можливість використовувати широку джерельну базу, значну кількість внутрішньополітичних документів і документів міжнародних організацій без суб'єктивного сприйняття.

Принцип детермінізму висвітлює причинну зумовленість соціальних явищ економічними й політичними факторами, що визначають стан суспільних відносин, специфіку їх формування і прояву. Так, щодо

---

სშშ – ს საელჩო გურზიაში: ოფიციალური ვებ – გვერდი [Посольство США в Грузії: офіційний веб сайт]. URL: <https://ge.usembassy.gov/ka/education-culture-ka/american-corners-ka/>; John D. and Catherine T. MacArthur Foundation. URL: <https://www.macFound.org>; The RockeFeller Foundation. URL: <https://www.rockeFellerFoundation.org>; Organizational Structure // Bureau of educational and cultural affairs [Офіційний сайт Бюро у справах освіти та культури]. URL: <https://eca.state.gov/about-bureau/organizational-structure>

<sup>31</sup> Clinton vows to thwart new Soviet Union // The Financial Times, December 7, 2012. URL: <https://www.ft.com/content/a5b15b14-3fcf-11e2-9f71-00144feabdc0>

<sup>32</sup> Артюх О. Ф. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ: УМКВО, 1990. С. 235.

дослідження, то це означає вивчення об'єктивних та суб'єктивних чинників, що впливають на формування публічної дипломатії США.

Також дослідження засновується на невід'ємному від принципу детермінізму, принципі наукової неупередженості, який вимагає безстороннього ставлення до історичних фактів, використання усіх наявних джерел і оцінок в процесі дослідження і формулювання власних висновків. Цей принцип став у нагоді при аналізі підходів до визначення ключових категорій дослідження «м'яка сила», «культурна дипломатія», «публічна дипломатія».

Принцип історизму є одним із загальних методологічних принципів наукового пізнання явищ природи, суспільства та мислення. З позиції цього принципу явище розглядається не тільки як таке, що змінюється, але й як частина людської історії, культури, результат свідомої, цілеспрямованої діяльності людини. Це вимагає всебічного врахування зумовленості характеру і результатів діяльності<sup>33</sup>. Цей принцип передбачає вивчення минулого з урахуванням конкретно-історичної обстановки відповідної епохи, у взаємозв'язку і взаємообумовленості подій, з точки зору того, як, в силу яких причин, де і коли виникло те чи інше явище, який шлях воно пройшло, які оцінки давалися йому на те чи іншому етапі розвитку. Принцип історизму допоміг під час дослідження історичного розвитку механізмів публічної дипломатії США.

Принцип плюралізму, дотримання якого було абсолютно необхідним у контексті досліджуваної проблеми, враховуючи відсутність єдиного визначення і оцінки ефективності механізмів «м'якої сили» загалом, та публічної дипломатії зокрема.

Також ключовим у дослідженні понятійно-категоріального апарату курсової роботи є термінологічний принцип. Цей принцип використовується для дослідження історії термінів і позначуваних ними понять, розробку або

---

<sup>33</sup> Музика І.В. Принцип історизму у царині досліджень вітчизняної соціології права кінця ХІХ - початку ХХ століття // Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 239.



уточнення змісту та обсягу понять, встановлення взаємозв'язку і субординації понять, їх місця в понятійному апараті теорії, на базі якої базується дослідження.

Принцип усебічності і наступності, що враховує наукові надбання попередників, увесь спектр їхніх оцінок і позицій для формулювання власних висновків на основі аналізу максимально можливого кола джерел і наукової літератури<sup>34</sup>

Принцип системності допоміг автору визначити стратегію наукового дослідження. Застосування системного принципу дало змогу оцінити та визначити сучасну роль публічної дипломатії у реалізації зовнішньополітичних стратегій США.

Принцип загального зв'язку і взаємозалежності вимагає дослідження об'єкту як єдиного цілого із узгодженим функціонуванням із сукупність усіх елементів, які знаходяться у взаємозв'язку і взаємозалежності один від одного і які утворюють певну цілісність, певну єдність<sup>35</sup>. Даний принцип дозволяє охарактеризувати роль і місце інструменту публічної дипломатії серед інших інструментів зовнішньої політики США.

Також слід сказати і про роль принципу багатofакторності, який передбачає дослідження всього спектра об'єктивних і суб'єктивних чинників, що впливають на історичні процеси, події та явища, що дозволило комплексно врахувати обставини, у яких реалізується публічна дипломатія США.

У методологічному плані дослідження базується на кількох підходах. Основним є системний підхід, який дозволяє розглядати публічну дипломатію в контексті загальної лінії зовнішньої політики США. Цей підхід застосовується, щоб окреслити системний характер діяльності США у застосуванні інструментів публічної дипломатії.

---

<sup>34</sup> Райзберг Б.А. Диссертация и ученая степень – пособие для соискателей. Москва: ИНФРА, 2002. С.117-118.

<sup>35</sup> Сумець О.М. Принцип системності. // Навчальні матеріали онлайн. 2015. URL: [https://pidruchniki.com/1944092850459/marketing/printsip\\_sistemnosti](https://pidruchniki.com/1944092850459/marketing/printsip_sistemnosti)

Підійти до вивчення публічної дипломатії США із сучасних наукових позицій дає змогу діалектичний підхід, що охоплює загальні особливості розвитку будь-яких явищ і сприяє об'єктивному вивченню рушійних сил міжнародних процесів. Діалектичний підхід полягає у сприйнятті міжнародних відносин як «динамічної системи, що перебуває в стані руху та розвитку, зумовленому її внутрішніми суперечностями, у постійній зміні форм і типів»<sup>36</sup>.

Компаративний підхід довів високу продуктивність, про що свідчать порівняльні дослідження політичних систем і культур, формування політичних інститутів (Г. Алмонд, С. Верба, Р. Інглхарт й ін. [73]). Метод передбачає зіставлення однотипних політичних явищ, об'єктів, різних засобів виконання одних і тих же політичних функцій і т. д. з метою виявлення їх загальних і специфічних рис, знаходження найбільш ефективних форм політичної організації, чи оптимальних шляхів вирішення завдань. Будь-яке порівняльне дослідження включає такі етапи: а) відбір та опис фактів, б) виявлення та опис тотожності та відмінностей; в) формування взаємозв'язків між елементами політичного процесу та іншими соціальними явищами у формі експериментальних гіпотез; г) подальша перевірка гіпотез; д) «визнання» деяких основоположних гіпотез<sup>37</sup>.

Компаративний підхід дав можливість отримати головні висновки та дозволив розкрити специфічні методи та особливості здійснення публічної дипломатії США у окремих регіонах світу.

Досить важливим для дослідження є компаративний підхід. Він полягає у зіставленні явища, що вивчається, з йому подібними у плані зовнішньої схожості та внутрішнього змісту. Зіставлення необхідні тому, що

---

<sup>36</sup> Герасимчук Т.Ф. Теоретико-концептуальні основи та методи дослідження міжнародних відносин // Український історичний журнал. 2006. № 5. С. 186-199. URL: [http://resource.history.org.ua/publ/journal\\_2006\\_5\\_186](http://resource.history.org.ua/publ/journal_2006_5_186)

<sup>37</sup> **Отделенцев Є.** Політологічні парадигми і методи: філософсько - категоріальні підходи до аналізу та систематизації // Український науковий журнал «Освіта регіону. Політологія психологія комунікації». 2011. № 2. URL : <http://www.social-science.com.ua/публікація/426>

у різних явищах проявляються загальні тенденції, які відображаються по-новому у вже відомих в історії типових явищах. Даний підхід дає можливість виокремити особливості, успіхи та недоліки здійснення публічної дипломатії США у окремих регіонах світу.

Хронологічний (історичний) підхід дає можливість досліджувати розвиток процесів та подій у хронологічній послідовності. Цей підхід часто використовується у політології при вивченні етапів розвитку та формування тих чи інших явищ. Перевага підходу полягає насамперед, у тому, що він дає можливість вивчати політичні процеси в контексті тієї історичної обстановки, в якій вони виникають і розвиваються. Так, за допомогою історичного підходу вивчались історичні, політичні, економічні, соціальні передумови та об'єктивні закономірності застосування публічної дипломатії США в різних регіонах світу.

Інституційний підхід в міжнародних відносинах застосовується для визначення різноманітних політичних організацій<sup>38</sup>. Інституційний підхід має на меті аналізування і систематизувати різноманітні політичні організації як певні інститути – це може включати уряд, політичні партії, засоби масової інформації<sup>39</sup>. Використання інституційного підходу дало змогу окремо розглянути основні інститути, які займаються формуванням основних засад та реалізацією публічної дипломатії США.

Структурно-функціональний підхід дає можливість розглянути ефективність координації публічної дипломатії США в різних регіонах, розробки і реалізації відповідних рішень. Сукупність цих та інших методів і прийомів дала змогу забезпечити всебічність вивчення проблеми та достовірність висновків.

Дослідження публічної дипломатії США виконувалось завдяки системі загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. У роботі було

---

<sup>38</sup> *Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник. 2-е вид.перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. С. 71.*

<sup>39</sup> *Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності: Навчальний посібник. Вінниця: АМСКП, 2010. С. 84.*

використано головні загальнонаукові методи дослідження та спеціальні методи дослідження міжнародних відносин. Серед загальнонаукових методів такі, як аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування та узагальнення, групування.

Так, аналіз та синтез є достатньо взаємопов'язаними і інтегрування в одне ціле<sup>40</sup>. Завдяки синтезу, автор зміг дослідити публічну дипломатію як можливий елемент впровадження позитивного іміджу і тим самим порівняти дипломатію США в різних частинах світу.

Вважається, що індукція та дедукція методи взаємопов'язані. Змістом дедукції як методом пізнання є використання загальнонаукових положень при дослідженні конкретних явищ. Індукція у свою чергу представляється у переході від часткового до загального. Висновки по результату дослідження має базуватись безпосередньо на основі приведених у роботі фактів. Індукція була застосована у термінах «публічна дипломатія США», а дедукція використовувалась під час аналізу зовнішньої політики держав відповідно до США.

Автором було використано метод абстрагування, мета якого виокремлення властивостей, які є досить вагомими під час дослідження. Автор застосував цей метод для того, щоб відзначити позицію провідних країн світу відносно розвитку публічної дипломатії.

Описовий метод застосований автором мав своє відображення під час характеристики публічної дипломатії США.

Індукція – це метод пізнання, за яким із приватних фактів та явищ виводяться загальні принципи та закономірності, тобто при використанні цього методу логіка мислення розвивається від конкретного до загального. Дедукція – це метод пізнання, за допомогою якого приватні положення виводяться із загальних, тобто це метод переходу від загальних уявлень до приватних. Дедукція відрізняється від індукції прямопротележним рухом

---

<sup>40</sup> Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій. Київ: Академвидав, 2004. С. 89.

думки. Метод дедукції ґрунтується на загальному судженні. Автор дослідження використовує дані методи при виокремленні особливостей саме американської публічної дипломатії на міжнародній арені.

У будь-якій науковій роботі використовується метод узагальнення. Він включає в себе перехід від менш загальних до більш загальних знань. Зокрема, цей метод допоміг обґрунтувати позицію провідних держав світу на здійснювану дипломатію США, реалізації її на пострадянському просторі та саме завдяки ньому автор визначив основні висновки цього дослідження.

Також автор використовує загальнонауковий метод групування, що за своєю сутністю полягає у розподілі сукупності на групи за істотними для них ознаками. Метод групування дозволив розподілити джерельну базу дослідження теми на три групи, а також роботи дослідників у даній сфері знань за територіальним принципом: праці українських, російських та американських дослідників. Крім того, за допомогою даного методу було розподілено на групи країни, на які поширюється публічна дипломатія США.

На відміну від групування, метод класифікації відрізняється ступенем деталізації об'єктів та характером ознаки, що покладена в основу. Автор використав метод класифікації при дослідженні чинників, що впливають на публічну дипломатію.

Метод періодизації використаний автором націлений на поділі історичного минулого на етапи<sup>41</sup>. Під час дослідження автор застосував цей метод для того, щоб виокремити певні періоди в розвитку публічної дипломатії США в різні регіонах світу.

Компаративний метод, ще інакше його називають метод порівняння, використовувався автором для порівняння і співставлення певних процесів або явищ, що допомагає виявити спільні та відмінні риси.

Порівняльний аналіз - це універсальний інструмент, який розширює можливості розуміння і опису політичних процесів і змін в будь-якій країні

---

<sup>41</sup> Яруллин Р. Р., Латыпов А. А. Периодизация как научный метод упорядочения исторического процесса // Вестник Оренбургского национального университета: официальный сайт. 2007. № 3. С. 71.

відповідно до наявної реальності, концепціями і цілями, що стоять перед будь-якою політичною системою. Він також стимулює створення спільних теорій політичних систем і відносин. Це, в свою чергу, дозволяє перевіряти будь-які політичні теорії, зіставляючи їх з досвідом функціонування державних і громадських інститутів різних країн. Метод порівняльного аналізу допомагає пояснювати і більше об'єктивно аналізувати політичні процеси. Більша кількість дослідників визначають порівняльний метод, як виявлення спільного та відмінного в політичних інститутах, явищах та процесів з метою кількісною та якісною характеристикою.

Структурними елементами порівняння є об'єкт, об'єкт, підстава для порівняння та висновки порівняння. Важливим є те, що порівняльному методу підлягають об'єкти, як система розподілених аналітичним шляхом властивостей. Порівняння може бути різним, але в той же час воно повинно бути таким, щоб між досліджуваними об'єктами створити абстракцію ототожнення. Для порівняльного методу є проблема співставлення базових одиниць аналізу – держав, організацій, окремих інститутів<sup>42</sup>. Не треба забувати, що під час проведення аналізу, виникає необхідність проведення якісного аналізу даних. Це пояснюється тим, що під час аналізу треба використовувати як якісні, так і кількісні показники.

На основі синхронного методу було охарактеризовано особливості втілення норм правових актів щодо реалізації публічної дипломатії США у різних регіонах світу.

Історичний метод – метод дослідження, заснований на вивченні виникнення, формування та розвитку об'єктів у хронологічній послідовності. Завдяки використанню історичного методу досягається поглиблене розуміння суті проблеми і з'являється можливість формулювати більш обґрунтовані рекомендації по новому об'єкту. Історичний метод дав можливість дослідити умови та особливості розвитку публічної дипломатії

---

<sup>42</sup> Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій. Київ: Академвидав, 2004. С. 89.

США. Історико-порівняльний метод дав можливість надати об'єктивну оцінку досліджених матеріалів, фактів і подій.

Порівняльно-концептуальний (компаративний) метод, дає можливість виявити наступність у дослідженні публічної дипломатії США, пізнати в них загальне й особливе, прослідкувати еволюцію з усіма її закономірностями і випадками. Саме за допомогою цього методу було зіставлено погляди теоретиків щодо сутності поняття «публічна дипломатія» у зовнішній політиці, а також автор виділив специфічні особливості реалізації публічної дипломатії США в різних регіонах світу.

Базовим методом дослідження став системний метод, який дозволяє розкрити явища реальності у їх взаємозв'язку, як цілісний механізм з усіма їх основними рисами, і, водночас, на основі цього простежити структурні зміни, виявляти їх зміст та еволюцію. Метод забезпечує системність всього дослідження, зумовлює не стільки загальність охоплення фактичного матеріалу, скільки структурно-цілісні дослідження<sup>43</sup>. Системний метод дав можливість провести комплексне дослідження сутності поняття «публічна дипломатія» та одержати системне бачення концептуальної основи втілення публічної дипломатії США.

Політичне прогнозування – наукове дослідження (передбачення) перспектив конкретного політичного суб'єкта, політичної ситуації та політичного процесу загалом. Розрізняють внутрішньополітичне та зовнішньополітичне прогнозування. У зв'язку зі специфікою роботи, автор використовує зовнішньополітичне прогнозування, що здійснює прогнози щодо суб'єктів, явищ і процесів у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики. Воно є джерелом всебічної інформації про загальну обстановку у світі, регіоні, країні, про тенденції, напрями розвитку і чинники, що стимулюють певні події, сприяє баченню нових можливостей суспільно-політичного розвитку. В прогнозуванні міжнародних відносин передусім

---

<sup>43</sup> *Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник. 2-е вид.перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. С. 71.*

зосереджуються на взаємовідносинах держав. За допомогою зовнішньополітичного прогнозування автор робить припущення щодо ролі та місця США в системі міжнародних відносин у зв'язку з використанням такого інструменту як публічна дипломатія.

Отже, при дослідженні теоретико-методологічних засад публічної дипломатії США, автор використовує комплекс принципів та підходів. Дослідження виконано на основі системного, компаративного, інституційного, хронологічного, діалектичного підходів. Методологічним підґрунтям даної роботи стали принципи об'єктивності, плюралізму, історизму, детермінізму, системності та термінологічний принцип.

Дослідження проведене із використанням загальнотеоретичних і спеціальних методів. До загальнотеоретичних методів, які застосовані автором, належать методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції, абстрагування та узагальнення, а також групування. Для розв'язання визначених наукових завдань і всебічного вивчення поставленої проблеми були застосовані системний, історико-порівняльний, порівняльно-концептуальний (компаративний), проблемно-хронологічний метод, а також метод зовнішньополітичного прогнозування. Під час роботи автором перевагу було віддано системному та порівняльно-концептуальному (компаративному) методам, які дали можливість визначити особливості реалізації публічної дипломатії США у різних регіонах світу.

### **1.3. Понятійно-категоріальний апарат дослідження**

Сьогодні фактор культури як складової «м'якої сили» в світовій політиці набуває нового звучання, серйозно зростає його вплив на загальносвітові соціально-економічні процеси і міждержавні відносини. У зв'язку з цим держави починають приділяти все більше уваги своїй публічній та культурній дипломатії.



В межах нашого дослідження ключовими категоріями є «м'яка сила», «культурна дипломатія» та «публічна дипломатія».

У науковій літературі єдиного визначення «м'якої сили» не існує. Тим не менш, Дж. Най визначає м'яку силу (або м'який вплив, влада) як «здатність досягати бажаного шляхом приваблення та переконання інших до засвоєння ваших цілей. Вона відрізняється від жорсткої сили, здатності використовувати «батіг і пряник» економічних та військових важелів тиску, щоб примусити інших виконувати вашу волю. Обидва види сили є важливими... однак привабити набагато дешевше, ніж примусити»<sup>44</sup>.

Науковець Г. Філімонов розглядає «м'яку силу» в фокусі глобальних економічних, соціально-політичних і культурних процесів, що формують нову систему міжнародних відносин, в якій класичні ієрархічні моделі взаємовідносин міжнародних акторів починають поступатися місцем мережевим структурам<sup>45</sup>. Для нього «м'яка сила» це символічне поняття, що відображає американське політичне мислення і підходи США до розуміння специфіки невійськових компонентів зовнішньополітичної могутності держави.

Термін «культурна дипломатія» ввів до наукового обігу американський дослідник Ф. Баргхорн, котрий визначив її як маніпуляцію культурними матеріалами й кадрами з пропагандистською метою. Це трактування свідчить - культурну дипломатію розглядають як ідеологічний інструмент, політико-технологічний засіб<sup>46</sup>.

Культурна дипломатія – це складова концепції «м'якої сили», що за своєю сутністю, на відміну від «жорсткої сили», має здатність «переконувати через культуру, цінності та ідеї». Це переконання знайшло відображення у розробника теорії «м'якої сили» Джозефа Ная. Професор Гарвардського

---

<sup>44</sup> Nye J. Soft Power: The Means to Success in World Politics. Public Affairs, 2004. P. 27.

<sup>45</sup> Филимонов Г. Неофициальная внешняя культурная политика как компонент «мягкой силы» США// США и Канада: экономика, политика, культура. 2007. № 4. С. 70.

<sup>46</sup> Шемяева Г. В. Місце культурної дипломатії в міжнародних відносинах // Вісник ХДАК. Випуск 52. 2018. С. 74.

університету Дж. Най характеризує «м'яку силу» як здатність конкретної країни бути привабливою для партнерів і домагатися від них бажаного поведінки, не вдаючись до насильства або підкупу. Таким чином, держава, що володіє високим моральним авторитетом і бездоганною репутацією, здатне набагато ефективніше і з найменшими витратами досягати необхідного результату у своїй зовнішньополітичній діяльності, ніж держава, що спирається виключно на парадигму жорсткої сили, тобто військово-силові і санкційні важелі впливу<sup>47</sup>.

Американський політолог М. Каммінгс називає культурною дипломатією «обмін ідеями, інформацією, цінностями, переконаннями та іншими аспектами культури з метою зміцнення взаєморозуміння»<sup>48</sup>. Тобто культурна дипломатія – це комплекс практичних дій у сфері міждержавної культурної взаємодії. Культурна дипломатія розглядається як основна складова поняття «публічна дипломатія», яке означає інформування міжнародної громадськості, підтримку і розвиток контактів з іншими народами в сфері освіти і культури, яке орієнтоване на створення привабливого образу країни за кордоном.

В свою чергу, Є. Онух, практикуючий культурний дипломат, ексдиректор Польського Інституту в Україні і США вважає, що «дипломатія становить частину культури, а не навпаки, про що часто забувають професійні дипломати, а ще частіше політики. Культурна дипломатія – діяльність багаторічна, інструмент державної політики, розрахований на тривалу перспективу, а тому й не повинна бути конкретним знаряддям політичної орієнтації, яка переважає в цю мить. культурна дипломатія – це продаж іміджу країни засобами культури»<sup>49</sup>.

---

<sup>47</sup> Nye J.S. *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004. P. 6.

<sup>48</sup> Cummings M. *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*. 2003. P.1.

<sup>49</sup> Олешко С. *Дипломатія і культура, або Онух розумніший за мене*, 2017. URL: <http://culture.pl/ru/article/diplomatiya-i-kultura-abo-onuh-rozumnishiy-zamene>

Культурна дипломатія при її успішній реалізації може служити дуже сильним допоміжним ідеологічним знаряддям, що супроводжує здійснення загальної зовнішньополітичної стратегії держави, створюючи міцний фундамент, який дозволяє державі не тільки відстоювати і просувати свої національні інтереси на світовій арені, а й безпосередньо впливати на різні політичні, економічні, соціальні процеси в світі.

«М'яка сила» як сила в міжнародних відносинах завжди пов'язана з дипломатією, адже кожній державі необхідно представляти свій народ, культуру на міжнародній арені. Тому, в теоретичному та практичному плані, велика увага приділяється такому поняттю, як «публічна дипломатія». Відповідно до Дж. Ная, публічній дипломатії притаманні такі параметри:

- щоденна комунікація, мета якої є роз'яснення політико-управлінських рішень в області внутрішньої та зовнішньої політики держави, при цьому наголос робиться на закордонну пресу з метою формування міжнародного іміджу країни;
- стратегічна комунікація, яка займається плануванням символічних акцій та комунікацій протягом року для надання такого собі бренду центральним темам;
- розробка довгострокових взаємовідносин з індивідами інших країн протягом багатьох років через систему різних конференцій, семінарів, обмінів та ін<sup>50</sup>.

Варто зауважити, що у США існують специфічні особливості розуміння терміну «культурна дипломатія» в контексті близькості, але не тотожності, до терміну «публічна дипломатія». На відміну від Великої Британії чи Німеччини, де діяльність у сфері культури виділена як специфічний зовнішньополітичний метод, для здійснення якого створені органи, які лише його використанням і займаються – відповідно, British Council та Goethe Institute, у Сполучених Штатах не простежується відокремлення «культурної дипломатії» від «публічної». Хоча обидва ці види

---

<sup>50</sup> Nye J. Soft Power: The Means to Success in World Politics. Public Affairs, 2004. P. 97.

дипломатичної діяльності у дипломатичній практиці США свідомо не розрізняються, «публічна дипломатія» є більш широким поняттям, адже включає вплив на громадську думку іншої держави усіма доступними засобами, а тому не всі види публічної дипломатії можуть бути названі культурною дипломатією.

«Публічну дипломатію» можна визначити як комплекс заходів, що здійснюються як центральними, так і закордонними органами зовнішніх зносин держави з метою дослідження ставлення та інформування іноземної громадськості, а також встановлення контактів закордоном, з метою покращення іміджу держави та досягнення національних інтересів<sup>51</sup>.

Культурна дипломатія" є комплексом цілеспрямованих дій, спрямованих на здійснення обміну ідеями, інформацією, цінностями, традиціями, віруваннями та іншими аспектами культури, з метою сприяння міжкультурному взаєморозумінню<sup>52</sup>.

Поняття «культурна дипломатія» є вужчим і використовується для опису програм культури як одна із складових зовнішньої культурної політики держави. Основною функцією публічної дипломатії, насправді, є лобювання інтересів певної держави закордоном, однак передусім не серед урядів, а серед громадськості інших країн. Із моменту виникнення поняття "публічна дипломатія", а введеним у науку воно було американським дипломатом Е. Галліоном у 1960-их роках у розумінні свідомої активної діяльності з інформування іноземної громадськості щодо дій держави у внутрішній та зовнішній політиці, переважно з метою формування розуміння та, за можливості, сприятливого ставлення, найбільшою мірою воно було пов'язане із практикою Сполучених Штатів Америки<sup>53</sup>.

---

<sup>51</sup> What is Public Diplomacy? // The USC Center on Public Diplomacy. URL: <http://uscpublicdiplomacy.org/page/what-pd>

<sup>52</sup> Луценко А.В., Піскорська Г. А. «М'яка сила» в сучасній геополітиці. Київ: [б.в.], 2011. С. 87.

<sup>53</sup> What is Public Diplomacy? // The USC Center on Public Diplomacy. URL: <http://uscpublicdiplomacy.org/page/what-pd>

У публічній дипломатії, фактично, беруть участь усі офіційні посадові особи держави: президенти, провідні члени адміністрації, конгресмени, а також громадські діячі, відомі вчені, журналісти тощо. За їх виступами спостерігають мільйони людей у США та в усьому світі. Ще один приклад, близький до публічної дипломатії – започатковані ще президентом Франкліном Делано Рузвельтом звернення по радіо до американського народу кожної суботи, котрі адресувалися фактично не лише громадянам США, а й усьому світу<sup>54</sup>.

Система об'єктів культурної дипломатії включає в себе кінематографію, хореографію, музику, живопис, скульптуру, виставкову діяльність, освітні програми, наукові обміни, відкриття бібліотек, переклад літературних творів, трансляцію культурних програм, міжрелігійний діалог і тощо. Серед суб'єктів культурної дипломатії, як правило, називаються: органи державного управління, господарюючі суб'єкти, які залучаються державою, як монополістом у зовнішньополітичній діяльності, неурядові організації<sup>55</sup>.

Отже, поняття «м'якої сили» було сформульовано лише наприкінці ХХ ст. як системне явище і саме процеси глобалізації та розвиток новітніх інформаційних технологій радикально підвищили значення комунікаційних процесів та інформаційних впливів. Під публічною дипломатією варто діяльність різних акторів, як урядових, так і неурядових, яка покликана пояснити іноземній громадськості проведену країною зовнішню політику і спонукати ту чи іншу державу приймати свої зовнішньополітичні рішення в тому руслі, яке є вигідним даному актору.

Підсумовуючи викладене у першому розділі можна дійти наступних висновків:

---

<sup>54</sup> Ширяев Б.А. Внешняя политика США. Принципы, механизмы, методы. С Санкт-Петербург: Издательство С.-Петербургского ун-та, 2007. С. 250.

<sup>55</sup> Бафоев Ф. М. Культурна дипломатія в системі міжнародних зв'язків на пострадянському просторі // Молодий вчений. 2016. №6. С. 662-667. - URL <https://moluch.ru/archive/110/25748>

По-перше, дослідження стану наукової розробки проблеми та її джерельної бази показало, що досліджуване питання активно вивчається як вітчизняними, такі зарубіжними вченими. Використану літературу за територіальним критерієм можна класифікувати таким чином: роботи вітчизняних авторів та праці американських науковців. Для написання дипломної роботи було залучено широке коло джерел. Автор розподілив всі використані джерела на наступні чотири групи: офіційні виступи, заяви, доповіді, промови державних діячів, матеріали з офіційних сайтів посольств та організацій та публікації ЗМІ. Автор прийшов до висновку, що зазначених джерел достатньо для виконання завдань та розкриття теми дослідження.

По-друге, дослідницька робота виконана на основі системного, структурно-функціонального, компаративного, інституційного підходів. Методологічним підґрунтям даної роботи стали принципи об'єктивності, історизму, детермінізму, системності, а також термінологічний принцип. У роботі було використано головні загальнонаукові методи дослідження та спеціальні методи дослідження міжнародних відносин. Серед загальнонаукових методів такі, як аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування та узагальнення, групування. Для розв'язання визначених наукових завдань і всебічного вивчення поставленої проблеми були застосовані системний, синхронний, історико-порівняльний, порівняльно-концептуальний (компаративний), проблемно-хронологічний метод, а також метод зовнішньополітичного прогнозування. Застосування широкого спектру методів дослідження, а також принципів та підходів дозволяє розв'язати поставлені у роботі завдання та розкрити тему дослідження.

По-третє, під публічною дипломатією слід розуміти цілий комплекс заходів, які через конкретні комунікаційні канали використовуються для формування та просування позитивного іміджу країни у світі, заходи здійснюються як центральними, так і закордонними органами зовнішніх зносин держави з метою дослідження ставлення та інформування іноземної громадськості.

## РОЗДІЛ 2

### ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ США У ХХІ ст.

#### 2.1. Інституційне забезпечення публічної дипломатії США

Перша історія США організація, чії функції нагадували публічну дипломатію, було створено 1917 року. Комітет громадської інформації, також відомий як Комітет Кріла, або Група Кріла (на ім'я голови комітету журналіста Джорджа Кріла), був незалежним урядовим агентством США, створеним з метою впливу на громадську думку щодо участі США у Першій світовій війні, тобто ця організація повинна була доносити до широкого загалу інформацію про позицію США та забезпечувати підтримку урядових рішень. Комітет було сформовано виконавчим указом президента В. Вільсона<sup>56</sup>.

Група Кріла була «свого роду колосальним рекламним агентством», куди входили журналісти, вчені, художники та інші фахівці з роботи з громадською думкою. З одного боку, не можна повною мірою віднести цей Комітет до інститутів публічної дипломатії, у тому сенсі, що вкладається в це поняття сьогодні, оскільки діяльність Кріла та його команди фокусувалася на єдиній темі – Першій світовій війні, і була спрямована на першу чергу, на внутрішню аудиторію, та був уже – на іноземну. Водночас інструменти та технології, якими користувався Комітет, відповідають тим, що міцно асоціюються з публічною дипломатією: були задіяні реклама, газети, кіно, радіо, діяльність волонтерів. Також проводилися культурні заходи та підтримувалися публікації вчених, що змістовно відповідають поставленим завданням. Група Кріла мала понад двадцять бюро та підрозділи,

---

<sup>56</sup> Wilson W. Executive Order 2594. Creating Committee on Public Information. 1917, April 13. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/executive-order-2594-creating-committee-public-information>

представництва у дев'яти країнах. Вона припинила своє існування із закінченням Першої світової війни. Комітет було скасовано виконавчим указом президента та розформовано актом Конгресу у 1919 році<sup>57</sup>.

Втім, започаткування публічної та культурної дипломатії Сполучених Штатів Америки пов'язане зі створенням у 1953 році Інформаційного Агентства США, діяльність якого координувалася радником по зв'язкам із громадськістю Державного департаменту США<sup>58</sup>.

Інформаційне агентство США об'єднало у собі програми публічної дипломатії, що входили до компетенції управлінь Держдепартаменту, включаючи «Голос Америки», а державні освітні програми залишилися у віданні Держдепартаменту. У 1955 р. частина державних освітніх програм була передана у відання Інформаційного агентства США. Структурно всередині агентства було п'ять основних підрозділів: Відділ мовлення, Відділ інформації, Відділ телебачення та кінематографа, Відділ преси та публікацій, Відділ співпраці з приватним сектором (розформований у 1967 році).

Незважаючи на формальний поділ інформаційної політики та культурної дипломатії, Інформаційне агентство США співпрацювало з відповідним управлінням Держдепартаменту, організовуючи гастролі музикантів та танцюристів по всьому світу, включаючи східний блок, реалізовувало освітні та обмінні програми, візити до США іноземних політиків та чиновників, письменників та журналістів, художників, осіб, які формують громадську думку, та майбутніх іноземних лідерів.

Інформаційне агентство США проводило прокат та розповсюдження кінофільмів та документальних фільмів, які самостійно замовляло у провідних американських кінематографістів. Інформаційне агентство також продовжувало традицію відкриття американських бібліотек та читальних

---

<sup>57</sup> Office of Public Diplomacy and Public Affairs // U.S. Department of State [Офіційний сайт Державного департаменту США]. URL: <https://www.state.gov/bureaus-offices/secretary-of-state/office-of-the-legal-adviser/office-of-public-diplomacy-and-public-affairs/>

<sup>58</sup> Гавриленко І.І. Особливості здійснення публічної та культурної дипломатії США // Європейські історичні студії, 2016. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/illya-gavrylenko-osoblyvistizdijsnennya-publichnoyi-ta-kulturnoyi-dyplomatiyi-ssha/>



залів у великих іноземних містах. Від початку свого утворення, Інформаційне агентство США організовувало виставки як американського мистецтва, там і наукових здобутків. У віданні агенції була також радіостанція «Голос Америки». У її програму мовлення входили цілодобові випуски новин різними мовами, дебати та дискусії про американську політику та культуру, музичні програми та програми для вивчення англійської мови.

У 1978 р. зі схвалення президента Картера Інформаційне агентство США було перейменовано на Агентство з міжнародних зв'язків США. Зміни торкнулися як назва, а й структуру інституту публічної дипломатії. Відбулася консолідація агентства, до складу якого увійшли чотири основні бюро, очолювані заступниками директора. Найголовніша зміна полягала в тому, що агентство включило Бюро у справах освіти і культури Держдепартаменту США, отримавши, таким чином, освітні та культурні програми у своє відання<sup>59</sup>.

Так прийшов до кінця період інституційного розмежування культурної та інформаційної діяльності. Першорядними були саме структурні зміни, а нова назва була покликана відобразити нову суть агентства, що об'єднало у собі раніше розділені функції. Більше того, наголошуючи, що інститут публічної дипломатії більше не був сфокусований виключно на інформаційній політиці, було прийнято рішення відмовитися від слогана «Ми розповідаємо світові американську історію», оскільки нове агентство мало «не лише говорити, а й слухати». У цих змінах позначилася двоїстість політичних подій, що відбувалися. З одного боку, очевидно вплив розрядки міжнародної напруженості: зміна термінології в назві інституту від «інформації», що передбачає односторонню спрямовану дію, до «зв'язків», що відображає ідею взаємодії кількох акторів. Те саме стосується і відмови від колишнього слогану. З іншого боку, зміни всередині інституту,

---

<sup>59</sup> Office of Public Diplomacy and Public Affairs // U.S. Department of State [Офіційний сайт Державного департаменту США]. URL: <https://www.state.gov/bureaus-offices/secretary-of-state/office-of-the-legal-adviser/office-of-public-diplomacy-and-public-affairs/>

консолідація функцій, насамперед розділених між двома відомствами, об'єднання під єдиним керівництвом усіх ресурсів публічної дипломатії, говорить про наближення нового витка холодної війни, підготовку до активного суперництва за вплив на міжнародну громадську думку.

Реорганізована агенція складалася з чотирьох основних бюро: Бюро інформації, Бюро освітніх та культурних зв'язків, Бюро менеджменту та Бюро міжнародного мовлення. Усередині агенції також були регіональні управління, кожне з яких координувало діяльність на місцях відповідних постів інформаційної служби США.

Бюро інформації відповідало за виробництво та розповсюдження публікацій, що підтримують політичні цілі США, більш ніж 30 мовами. Також воно публікувало книги та памфлети з історії, політики, економіки та культури США та застосовувало нові технології з поширення інформації. Крім цього, реалізовувало програму «Оратори» – щороку посилало кілька сотень визнаних американських ораторів за кордон.

Бюро освітніх та культурних зв'язків займалося освітніми та культурними обмінами, стипендіями. У його віданні також були програми, пов'язані з «посланцями культури»: музикантами, художниками, спортсменами, письменниками.

Бюро менеджменту відповідало за управління та адміністративні послуги. Таким чином, агентство здійснювало повністю незалежний контроль над своїм персоналом: сюди належали процеси найму, посадових призначень, кар'єрного зростання. Агентство також самостійно контролювало свій бюджет та здійснювало підтримку своїх операцій<sup>60</sup>.

Щодо закордонних представництв, до 1999 р. у агентства було 190 постів інформаційної служби США у 142 країнах. Пости інформаційної служби розміщувалися в посольствах та консульствах США, а також

---

<sup>60</sup> Гавриленко І.І. Особливості здійснення публічної та культурної дипломатії США // Європейські історичні студії, 2016. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/illya-gavrylenko-osoblyvostizdijsnennya-publichnoyi-ta-kulturnoyi-dyplomatiyi-ssha/>

бібліотеках інформаційної служби США. У своїй діяльності вони спиралися на особливості країн перебування, орієнтуючись на чітко визначену в кожному випадку цільову аудиторію. Співробітники постів повинні були ретельно вивчати політичний та культурний клімат іноземних держав, щоб мати змогу краще формулювати свої послілки та надавати ту інформацію про Америку, яку найлегше зрозуміти у місцевому контексті. Отже, зберігалася глобальна орієнтація агентства.

У 1982 р. Агентство з міжнародних зв'язків США знову перейменовано в Інформаційне агентство США. Це сталося за адміністрації Р. Рейгана, який повною мірою розумів значимість слів та ідей у політиці. Психологічні операції та публічна дипломатія при Рейгані набули оновленого значення. На його думку, місія інформаційних інструментів уряду полягала в тому, щоб допомогти виграти холодну війну раз і назавжди. Він забезпечив приплив ресурсів до інститутів громадської дипломатії та націлив їх на відродження ідеологічного протистояння з Радянським Союзом. Вперше з середини 1950-х років публічна дипломатія стала сприйматися як політична зброя, націлена на піддрив радянської системи. Характерним прикладом можна назвати підтримку демократичних і ліберальних сил усередині СРСР, націлених на внутрішньополітичні зміни та стримування можливостей радянського керівництва проектувати свою могутність або впливати за кордоном<sup>61</sup>.

Зміна назви не тільки відображала загострення протистояння двох наддержав, але також пов'язано з тим, що аббревіатура Агентства з міжнародних зв'язків США – USICA – у багатьох викликало асоціації з Центральним розвідувальним управлінням США – CIA – через схожість скорочення. Якщо говорити про структурні зміни, то в 1983 р. під егідою агентства з'явився телевізійний канал Worldnet, який веде мовлення спеціально для іноземної аудиторії. Він пов'язав штаб-квартиру ЮСІА з посольствами США у всьому світі, що дозволило проводити інтерактивні

---

<sup>61</sup> Moments in U.S. Diplomatic History. Jesse Helms: The Senator Who Just Said No. URL: <https://adst.org/2016/07/jesse-helms-the-senator-who-just-said-no-to-the-state-department/>

дискусії між іноземними журналістами та старшими посадовими особами у Вашингтоні у прямому ефірі.

Безумовно, додавання цього нового інструменту до арсеналу Інформаційного агентства США потенційно збільшувало охоплення іноземної аудиторії. Це мало особливе значення з огляду на повернення до ідеї активного використання публічної дипломатії в міжблоковому протистоянні. У цьому контексті агентство мало орієнтуватися на всі групи іноземної громадськості. 40 Пізніше, з прийняттям у 1994 р. закону «Про міжнародне мовлення», всередині ЮСІА з'явилося Бюро міжнародного мовлення, що складається з «Голосу Америки», Радіо та телебачення Марті та Worldnet. Цим самим законом було створено Раду керівників з питань мовлення, також у складі Інформаційного агентства США, до юрисдикції якого передавалися всі органи іномовлення уряду США цивільного призначення.

До 1972 р. вищезазвані радіостанції перебували у віданні ЦРУ (принаймні, фінансувалися з цього джерела), а з 1973 р. – у віданні Ради з міжнародного мовлення<sup>28</sup>. І до кінця 1990-х років зберігалася тенденція централізації у сфері американської публічної дипломатії.

У 1999 р. Інформаційне агентство США було розформоване, функції, пов'язані з обмінними програмами та інформаційної діяльністю, крім іномовлення, було передано Держдепартаменту. У зв'язку з цим було засновано посаду заступника держсекретаря з публічної дипломатії та зв'язків із громадськістю. У підпорядкуванні Заступника держсекретаря з питань публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю знаходяться Бюро з питань освіти і культури, Бюро глобальних зв'язків з громадськістю, Exro Unit, Global Engagement Center, Управління політики, планування та ресурсів та Консультативна комісія США з питань публічної дипломатії<sup>62</sup>.

---

<sup>62</sup> Nakamura K. H. U.S. Public Diplomacy: Background and Current Issues. CRS Report for Congress. 2009. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/R40989.pdf>

Спочатку Бюро інформації та Бюро освітніх та культурних зв'язків Інформаційного агентства США були консолідовані у Бюро інформаційних програм та міжнародних обмінів Держдепартаменту. На нього лягла відповідальність з освітніх та культурних зв'язків, а також щодо створення інформаційних програм для обґрунтування політичних позицій США перед іноземною аудиторією. Бюро Держдепартаменту зв'язків із громадськістю взяло на себе роботу з управління закордонними прес-центрами, а регіональні управління Інформаційного агентства США увійшли до складу відповідних регіональних бюро Держдепартаменту<sup>63</sup>.

Управління з досліджень та реакції ЗМІ Інформаційного агентства США увійшло до складу Бюро розвідки та досліджень Держдепартаменту. Пізніше Бюро інформаційних програм та міжнародних обмінів було поділено на Бюро міжнародних інформаційних програм, очолюване координатором, та Бюро освітніх та культурних зв'язків, очолюване помічником держсекретаря. Крім двох цих бюро у віданні держсекретаря з публічної дипломатії та зв'язків із громадськістю знаходиться також Бюро зв'язків із громадськістю, очолюване помічником цього держсекретаря.

Щодо функцій, пов'язаних з іномовленням, включаючи «Голос Америки», Worldnet, Радіо та телебачення Марті, Радіо «Свобода», Радіо «Вільна Європа», Радіо «Вільна Азія» та близькосхідну мережу мовлення, вони всі перейшли до Ради керуючих по питанням мовлення. Тим не менш, держсекретар залишився постійним членом Ради, який голосує.

У 2018 р. Рада керуючих з питань мовлення змінила назву на Агентство глобальних ЗМІ США, щоб забезпечити краще розуміння своєї діяльності. Супутниковий та кабельний канал Worldnet у рамках скорочення витрат у 2004 р. був поглинений «Голосом Америки». Місія Бюро освітніх та культурних зв'язків сьогодні полягає у тому, щоб сприяти взаєморозумінню

---

<sup>63</sup> Innovations for a New Century – Multimedia Expansion / Insidevoa. URL: <https://www.insidevoa.com/a/a-13-34-2007-innovations-for-a-new-century-history-111602669/177527.html>

між американським народом та іншими народами шляхом використання освітніх та культурних обмінів для розвитку мирних взаємин. У своїй діяльності бюро вдається до таких перевірених часом інструментів, як академічні, культурні, спортивні та професійні обміни та державно-приватні партнерства. Бюро також продовжує традицію реалізації програм викладання англійської мови як іноземної<sup>64</sup>.

Місія Бюро міжнародних інформаційних програм, у свою чергу, полягає в тому, щоб підтримувати діалог між народами на теми, пов'язані з зовнішньополітичними пріоритетами США. Бюро максимально використовує весь спектр комунікаційних технологій: від традиційних методів до найновіших інструментів, щоб охопити якомога більшу аудиторію. Особлива увага приділяється розвитку мультимедійних технологій та цифрових комунікаційних інструментів, а також здійснює керівництво мережею «Американських просторів» (американських центрів, американських куточків, бібліотек та бінаціональних центрів). Основне завдання Бюро міжнародних інформаційних програм – встановити між народами діалог, заснований на взаємній довірі та взаєморозумінні. Також бюро відповідає за проведення інформаційних кампаній, коли виникає потреба відреагувати на поточні проблеми.

Місія Агентства США з глобальних медіа полягає в тому, щоб інформувати людей у всьому світі та встановлювати з ними зв'язок «в ім'я підтримки свободи та демократії». Агентство ставить перед собою завдання поширення свободи слова та інформації, які є ключем до побудови вільного, відкритого та демократичного суспільства, яке, у свою чергу, зможе підтримати інтереси США. Інше завдання – поділитися американським досвідом та цінностями для досягнення тієї ж мети. У веденні агентства сьогодні знаходяться «Голос Америки» (мовлення у теле-, радіо- та цифровому форматі більш ніж 40 мовами), Радіо та телебачення Марті

---

<sup>64</sup> U.S. Agency for Global Media: Background, Governance, and Issues for Congress. November 17, 2021 // Congressional Research Service. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/R46968.pdf>

(мовлення, спрямоване на Кубу іспанською мовою), Радіо «Свобода» та Радіо «Вільна» Європа» (медіаресурс, що здійснює мовлення у різних форматах 25 мовами у 23 країнах), Радіо «Вільна Азія» (радіо- та інтернет-мовлення дев'ятьма мовами) та Близькосхідна мережа мовлення, що складається з двох телевізійних ресурсів, радіо та численних інтернет-ресурсів (мовлення виключно арабською мовою)<sup>65</sup>.

Держдепартамент відповідає за участь США в міжнародних виставках. Відділ Expo Unit Департаменту в Офісі заступника міністра з громадської дипломатії та зв'язків з громадськістю керує взаємодією США з Бюро міжнародних виставок (BIE), організовує участь США у закордонних виставках (також відомих як Всесвітні виставки) і мобілізує міжнародну підтримку США. кандидатів на проведення виставок<sup>66</sup>.

Управління політики, планування та ресурсів для публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю надає можливості для довгострокового стратегічного планування та вимірювання ефективності програм публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю. Це також дає змогу заступнику міністра краще консультувати щодо розподілу ресурсів публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю, зосередити ці ресурси на найбільш нагальних цілях національної безпеки та забезпечити реалістичне вимірювання ефективності публічної дипломатії та у справах громадськості<sup>67</sup>.

Отже, на сучасному етапі реалізацією публічної дипломатії США займається Держсекретар США та Держдепартамент США. Зокрема, ці функції покладено на заступника держсекретаря з публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю, який спрямовує зусилля Департаменту щодо розширення та зміцнення відносин між народом Сполучених Штатів та

<sup>65</sup> U.S. Agency for Global Media: Background, Governance, and Issues for Congress. November 17, 2021 // Congressional Research Service. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/R46968.pdf>

<sup>66</sup> Expo Unit / Official site of the US Department of State. URL: <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-public-diplomacy-and-public-affairs/expo-unit/>

<sup>67</sup> Office of Policy, Planning, and Resources / Official site of the US Department of State. URL: <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-public-diplomacy-and-public-affairs/office-of-policy-planning-and-resources-r-ppr/>

громадянами інших країн. Бюро та офіси, підпорядковані заступнику міністра, просувають національні інтереси, прагнучи залучити, інформувати та зрозуміти точки зору іноземної аудиторії.

## 2.2. Інструменти публічної дипломатії США

Основи діяльності з реалізації програм освітнього і культурного обміну у США регулюються Актом взаємного освітнього і культурного обміну, прийнятим Конгресом США у 1961 р. (остання редакція 2012 року). Серед визначених Актом завдань діяльності у цій сфері є посилення зв'язків із іншими народами шляхом представлення освітніх і культурних інтересів, розвитку та досягнень громадян США та інших країн, сприяння мирному та плідному життю людей в усьому світі, допомога становленню дружніх, доброзичливих та мирних відносин між країнами<sup>68</sup>.

Інституції, що займаються реалізацією публічної дипломатії США, використовують широкий арсенал інструментів.

Так, Бюро у справах освіти та культури, зокрема, виступає з ініціативою і сприяє здійсненню наступних програм:

- Фулбрайтівська програма, що надає гранти аспірантам, дослідникам, викладачам і керівникам;

- програми з вивчення англійської мови, створювані відділом програм з англійської мови, метою яких є сприяння взаєморозумінню між Сполученими Штатами та іншими країнами. Зарубіжні представництва відділу програм з англійської мови здійснюють підтримку і керівництво мовними програмами, ініційованими посольствами і консульствами США по всьому світу;

---

<sup>68</sup> US Code Title 22 Chapter 33 – Mutual Educational and Cultural Exchange Program, 01/03/2012. // Office of the Law Revision Counsel. US House of Representatives. URL: <http://uscode.house.gov/download/pls/22C33.txt>



- програми для Росії, країн СНД, східноєвропейських і балканських держав, які передбачають надання стипендій, а також сприяють розвитку зв'язків на інституціональному рівні;

- через відповідну службу Бюро у справах освіти та культури надає також інформацію про нові гранти і культурно-освітніх програмах по обміну як для приватних осіб, так і для наукових і некомерційних організацій;

- підрозділ по інформації та ресурсів в сфері освіти розвиває популярність і підвищує престиж американської вищої освіти за кордоном, співпрацює з освітніми організаціями Америки з метою інтенсифікації міжнародних обмінів<sup>69</sup>;

- програми з вивчення США покликані поліпшити знання про Сполучені Штати зарубіжних студентів за допомогою організації літніх семінарів, форумів і т.д. ;

- освітні партнерські програми націлені на підтримання контактів між американськими та зарубіжними установами в сфері середньої та вищої освіти;

- відділ цивільних обмінів бере участь у розвитку культурних і молодіжних програм у співпраці з некомерційними організаціями США;

- програма із захисту міжнародного культурного надбання заснована з метою демонстрації відповідальності США за збереження культурних пам'яток в інших країнах;

- посольський фонд збереження культурної спадщини, заснований Конгресом в 2001 р, націлений на надання допомоги країнам, що розвиваються в збереженні їх культурної спадщини та демонстрацію поваги, яке виявляє США по відношенню до інших культур.

---

<sup>69</sup> US Department of state // Official site of the US Department of State. URL: <https://www.state.gov/>

Це далеко не повний перелік програм та ініціатив, реалізованих Бюро у справах освіти та культури за допомогою і спільно з різними громадськими та приватними організаціями та фондами<sup>70</sup>.

Акт взаємного освітнього і культурного обміну визначає перелік головних програм, керівництво чи координацію якими здійснює Бюро, серед яких освітня програма обміну Фулбрайта для студентів, дослідників, викладачів, вчителів; стипендіальна програма Гамфрі (що полягає у наданні стипендій для навчання в американських університетах, включаючи навчання з одержанням наукового ступеня, а також для участі іноземців у роботі урядових та неурядових інститутів); програма міжнародних візитів із метою надання грантів для короткотермінових візитів для лідерів у конкретній сфері діяльності; американські культурні центри та бібліотеки, які поширюють друковану, аудіо-, відеопродукцію про людей та культуру США в інших країнах; програма американських закордонних шкіл, яка надає фінансову допомогу для діяльності таких шкіл; програма американських студій, що сприяє вивченню історії США, їхньої культури та людей у інших країнах; програма співпраці з приватними неприбутковими організаціями для реалізації цілей, визначених Актом; програма обміну Саманти Сміт – організовує обміни осіб, молодших 21 року, та студентів вищих закладів освіти з країн колишнього СРСР та Східної Європи; американська мистецька програма – сприяє кращому розумінню і вивченню мистецтва Америки організацією виставок та відвідин американськими митцями зарубіжних країн<sup>71</sup>.

Держдепартамент також активно розвиває програми по зміцненню культурних контактів із зарубіжними партнерами і популяризації американської культури і мистецтва через проекти:

---

<sup>70</sup> US Department of state // Офіційний сайт Державного департаменту США. URL: <https://www.state.gov/>

<sup>71</sup> US Code Title 22 Chapter 33 – Mutual Educational and Cultural Exchange Program, 01/03/2012. // Office of the Law Revision Counsel. US House of Representatives. URL: <http://uscode.house.gov/download/pls/22C33.txt>

- ініціатива в сфері виконавського мистецтва - проект, спрямований на забезпечення фінансування бюджетів американських посольств з метою організації гастролей майстрів виконавського мистецтва з США в країнах перебування американських дипмісій;

- «Ритм дороги - американська музика за кордоном» - програма по організації гастролей американських музичних колективів за кордоном, як правило, джазових і хіп-хоп-виконавців;

- Держдепартамент також забезпечує офіційне представництво американського сучасного образотворчого та інших видів мистецтва на великих міжнародних виставках, бере участь в організації виїзних експозицій американських художників;

- по лінії Держдепартаменту проводиться окрема кінематографічна програма у співпраці з Кінематографічної асоціацією США та іншими організаціями за підтримки комерційних структур. Проект спрямований на організацію та проведення за кордоном під патронажем американських посольств кінофестивалів, спрямованих на демонстрацію не тільки голлівудських блок-бастерів, але і голлівудської класики, а також незалежного кіно.

Фінансування програм Бюро у справах освіти та культури здійснюється за рахунок коштів як федерального бюджету, так і приватного капіталу. З точки зору неурядової підтримки найбільш помітними і відомими програмами Бюро є згадувана Фулбрайтівська програма, а також програма для іноземних гостей. Цікаво, що фінансування культурних програм за кордоном іноді проходить через бюджети територіальних бюро Держдепартаменту.

В даний час в реалізації програм Бюро залучені студенти, викладачі, вчені, художники та інші фахівці з більш ніж 160 країн світу. Програми, які реалізуються Бюро, охоплюють різні сфери культури, освіти, науки.

Так, програма «American Arts Incubator» передбачає широке використання нових і традиційних медіа для залучення молоді, художників,

громадських організацій, переважно країн Азії, для поширення основних ідей і принципів зовнішньої політики США щодо вирішення питань соціального і гуманітарного характеру, зокрема, підтримка прав і можливостей жінок, соціальна інтеграція, запобігання конфліктів та охорона навколишнього середовища; програма «American Film Showcase» спрямована на поширення незалежного погляду документалістів на сучасне американське суспільство через засоби сучасного кіномистецтва.

Програма «American Music Abroad» сприяє встановленню ефективної взаємодії між музикантами світу і США шляхом проведення різних музичних заходів; програма «Arts Envoy» передбачає підтримку міжкультурного діалогу і взаємодії завдяки поширенню кращих зразків мистецтва США в світі<sup>72</sup>.

Програма «Community Engagement through the Arts» спрямована на просування інтересів зовнішньої політики США в питанні гендерної рівності, соціальної інтеграції, запобігання конфліктам і охорони навколишнього середовища шляхом залучення молоді, художників і представників громадських організацій країн Південної і Центральної Америки, Африки;.

Програма «Museums Connect» орієнтована на формування ефективних механізмів співпраці в сфері музеєзнавства через обмін фахівцями у зазначеній сфері тощо<sup>73</sup>.

Треба підкреслити роль та велике значення недержавних інститутів у реалізації публічної дипломатії США. Американські філантропічні фонди працюють у трьох головних напрямки: розробка цілей і напрямів зовнішньополітичного курсу США на сучасному історичному етапі, а також стратегії і тактики для їх досягнення в майбутньому; ідеологічне обґрунтування і соціально-економічне виправдання поставлених завдань, а також їх пропаганда в якості цілей, що відповідають інтересам

---

<sup>72</sup> US Department of state // Official site of the US Department of State. URL: <https://www.state.gov/>

<sup>73</sup> US Department of state // Official site of the US Department of State. URL: <https://www.state.gov/>

американського народу; підготовка, відбір і розстановка власних і зарубіжних кадрів для практичного здійснення глобальної політики США. Філантропічні фонди і спонсорські установи стали своєрідною базою розгалуженої мережі різних організацій, яка включає незалежні науково-дослідні та громадські організації, спільно фінансовані і керовані, що визначають умови і відповідні рамки для формування довгострокового зовнішньополітичного курсу США на світовій арені<sup>74</sup>.

Один з головних мотивів філантропії – прагнення скоротити податки на суму пожертвувань. В середньому по країні благодійні пожертви вже кілька десятиліть тримаються на рівні всього лише 2%, так що альтруїзм цілком уживається з вигодою. Однак на індивідуальному рівні розміри, мотиви і механізм пожертвувань також справляють сильне враження. Програми діяльності благодійних організацій, як правило, орієнтуються на запити суспільства, що приносить їм та їхнім засновникам відповідний авторитет, часто відображає прямі або непрямі інтереси ділових кіл, а також суб'єктивні інтереси творців фондів<sup>75</sup>.

Розвивають активність і міжнародні НУО, а також дослідні інститути, що займаються вивченням і безпосередньо реалізацією широкого спектру напрямків культурної дипломатії в сучасних міжнародних відносинах. Характерний приклад - більш ніж активна наукова і громадсько-політична діяльність розташованих в Берліні НУО - Інституту та Академії культурної дипломатії<sup>76</sup>

У 2009 р на тлі глобальної економічної кризи найбільші благодійні фонди Америки скоротили загальну суму витрат на філантропію на 14 мільярдів доларів в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року. Такий висновок роблять укладачі рейтингу «200 найбільших благодійних

---

<sup>74</sup> Филимонов Г. «Мягкая сила» культурной дипломатии США: Монография. М.: РУДН, 2010. С. 132.

<sup>75</sup> Филимонов Г. «Мягкая сила» культурной дипломатии США: Монография. Москва: РУДН, 2010. С. 132.

<sup>76</sup> Там само. С. 133.

фондів Америки» журналу «Форбс». Причому самі донори менше жертвувати не стали. Навпаки, сума благодійних внесків збільшилася на 16%, або на 7 мільярдів доларів<sup>77</sup>.

Головна причина скорочення витрат на благодійність криється в тому, що всі великі благодійні фонди в США реалізують свої проекти за рахунок коштів, отриманих від інвестиційної діяльності, або на відсотки від банківських вкладів. Через кризу фінансової системи фонди недоотримали значні суми. У деяких з них збитки були настільки великі, що за підсумками півріччя їх загальний баланс виявився негативним.

Не можна не відзначити роль Конгресу США, яка полягає у формуванні законодавчої бази, забезпечує функціонування внутрішньої і зовнішньої політики в галузі культури і культурної сфери в цілому. Крім того, Конгрес є засновником найбільших в США урядових організацій в області науки, культури і мистецтва, наприклад, Національного фонду мистецтв, Національного фонду гуманітарних наук і т.д.

До того ж Конгрес щорічно затверджує статті бюджету, призначені для фінансування культури, в тому числі асигнування на утримання державних організацій (GSE - government sponsored enterprises). Крім двох вищевказаних, до них відносяться такі установи, як Смітсонівський інститут, Національна галерея, Центр виконавського мистецтва ім. Дж. Кеннеді, Міжнародний центр Вудро Вільсона та ін. Ці установи також прямо або побічно беруть участь в здійсненні зовнішньої культурної політики американського уряду, що, зокрема, проявляється в організації та проведенні не раз згаданих міжнародних культурних обмінів, організації виставок, взаємних обмінах експонатами для проведення експозицій і т.д.

Крім того, величезну роль в реалізації культурної дипломатії США і програм публічної дипломатії в цілому грають неурядові організації (НВО). Крім федеральних відомств, на міжнародній арені діють сотні і тисячі НВО,

---

<sup>77</sup> Гладских Е. Филантропы США сели на мель. URL: <http://delo.ua/biznes/kompanii/filantropy-ssha-seli-na-mel-134827/>

які так чи інакше виступають на захист американських національних інтересів і сприяють створенню позитивного образу США в світі. За деякими даними, тільки у зовнішньополітичній діяльності США беруть участь близько 15 тисяч НУО, всього ж їх в США, за інформацією Держдепартаменту, понад мільйон.<sup>78</sup>

Фонд Джона і Кетрін Макартурів - благодійна організація, метою якої є підтримка креативних людей, які прагнуть формувати справедливий і безпечний світ. Крім цього, фонд займається підтримкою проектів із захисту прав людини, міжнародної безпеки та охорони навколишнього середовища. Фонд Макартуров також підтримує наукові дослідження, допомагає в просвітницькій діяльності та розвитку творчого потенціалу людей по всьому світу. Однією з ключових програм організації є Програма по ЗМІ, культурі і спеціальним ініціативам, яка спрямована на підтримку засобів масової інформації по всьому світу, дослідження цифрових технологій і видачу грантів іншим організаціям, які працюють в культурній сфері. У 2017 р Фонд виплатив гранти в загальному розмірі 256,5 млн дол. США і інвестував в організації та приватний бізнес як в Сполучених Штатах, так і в усьому світі. Фактичні грошові виплати варіюються від року до року залежно від розміру грошових надходжень<sup>79</sup>.

DonorsChoose - некомерційна спонсорська організація, яка займається фінансуванням шкільних проектів. Заснована в 2000 р колишнім викладачем загальноосвітньої школи Чарльзом Біс-те, DonorsChoose.org була однією з перших краудфандінгових платформ подібного роду. Більш того, щорічно з 2005 р організація отримує найвище місце в рейтингу від Charity Navigator (агенство, яке займається оцінкою благодійних та спонсорських організацій). Згідно з річним звітом компанії, в 2016 році було витрачено близько 100 млн

---

<sup>78</sup> Ширяев Б.А. Дипломатия США. СПб., 2007. С. 251.

<sup>79</sup> John D. and Catherine T. MacArthur Foundation. URL: <https://www.macFound.org>

дол. США на реалізацію шкільних проєктів<sup>80</sup>. У січні 2018 року було офіційно оголошено, що з моменту створення організації DonorsChoose було профінансовано близько 1 млн освітніх проєктів<sup>81</sup>.

Фонд Рокфеллера - американський благодійний фонд, заснований в 1913 р Уже протягом більше 100 років Фонд Рокфеллера об'єднує людей у всьому світі для вирішення найскладніших проблем будь-якого характеру і підвищення добробуту людства. Сьогодні неприйнятно те, що цих проблем так багато. Ось чому Фонд Рокфеллера бореться за забезпечення основ людського благополуччя: здоров'я, їжі, енергії, робочих місць - щоб вони стали доступні всім і кожному в світі. Фонд надає гранти і стипендії за глобальні наукові проєкти і творчі програми. Крім цього, фонд приділяє особливу увагу проблемам країн, що розвиваються, глобальних проблем (охорона навколишнього середовища), проблемам освіти та охорони здоров'я<sup>82</sup>.

Одним з основних інструментів неофіційної зовнішньої культурної політики США, головним культурним продуктом, ідеологічним знаряддям, таким собі символом сучасної Америки і засобом формування іміджу цієї держави на світовій арені є голлівудський кінематограф<sup>83</sup>.

За допомогою кінематографа американці зуміли неймовірно опоетизувати свою країну, створити привабливий імідж і постаралися «закохати» в цю «картинку» населення планети. Як приклад можна привести «візитні картки» американської телевізійної і кінопродукції: пейзажі пустелі штату Невада, пагорби Каліфорнії, каліфорнійські пляжі і види Майамі, урбаністичну романтику з невпинним зображенням в різних ракурсах

<sup>80</sup>FY2017-2016 Financial Statements. URL: [https://storage.donorschoose.net/dc\\_prod/docs/DonorsChoose.org-FY-2017-Financial-Statements.pdfv=1512400243966](https://storage.donorschoose.net/dc_prod/docs/DonorsChoose.org-FY-2017-Financial-Statements.pdfv=1512400243966)

<sup>81</sup>Полетаев Р.М. Специфика деятельности неправительственных институтов, осуществляющих культурную дипломатию США // Русская политология.2018. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-deyatelnosti-nepravitelstvennyh-institutov-osuschestvlyayuschih-kulturnuyu-diplomatiyu-ssha>

<sup>82</sup> The RockeFeller Foundation. URL: <https://www.rockeFellerFoundation.org>

<sup>83</sup> Филимонов Г. «Мягкая сила» культурной дипломатии США: Монография. Москва: РУДН, 2010. С. 142.



острова Манхеттен в Нью-Йорку і ділового центру Лос-Анджелеса - двох найбільших мегаполісів, символів Америки і уособлення традиційної конкуренції на різних рівнях між східним і західним узбережжям Сполучених Штатів.

Невід'ємною і характерною рисою голлівудського кіно є створення фільмів на злободенну і соціально гостру тематику, зображення внутрішніх американських реалій. Всі ці особливості американського кінематографа як частини американської і, в більш широкому сенсі, глобальної культури стали відмітними рисами сучасної цивілізації. Жителі різних країн і континентів в великій мірі формують уявлення про сучасну Америці завдяки її кінематографії<sup>84</sup>.

Державна ідеологія США визначає вектор розвитку творчої думки голлівудських режисерів і сценаристів, що, природно, відбивається на трансляції американських культурних цінностей зовні. Таким чином, «заідеологізованість» всередині країни переноситься зовні, завдаючи прямого впливу на зміст зовнішньої політики в сфері культури, що відповідає тезі про характер детермінізму в співвідношенні внутрішньої і зовнішньої політики (внутрішня політика визначає зовнішню).

Американська кінематографічна академія надзвичайно схильна до впливу з боку держави, і часом здається, що «Оскар» вручають не за красу творчої думки і художній задум, а за соціальну гостроту сюжету і його відповідність офіційної ідеології<sup>85</sup>.

Адміністрація Буша найбільше потребувала Голівуд в 2001 році - перед вторгненням в Афганістан і відразу після нього. Перед тим, як почати військове інтервенцію в Афганістан, Джордж Буш скликав конференцію, в якій взяли участь знамениті сценаристи, кіно продюсери та актори Голівуду.

<sup>84</sup> Гасанов Ф., Зейналова Г. Культурная дипломатия США: Голливуд и политика – аналитика // Vzglyad.az. URL: <http://vzglyad.az/news/69438/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83>

<sup>85</sup> Филимонов Г. «Мягкая сила» культурной дипломатии США: Монография. М.: РУДН, 2010. С. 143.

На цій зустрічі була досягнута домовленість про співпрацю Голівуду з Білим домом. Як результат цієї домовленості, Голівуд виступив на підтримку Білого Дому, і заявив, що буде вести спільну з ним боротьбу проти тероризму.

Напередодні інтервенції в Афганістан, тобто 11 листопада 2001 року, офіційний представник Джорджа Буша з адміністрації Білого дому Карл Рів провів 2-годинну зустріч, на яку були запрошені 47 високопоставлених представників американських кіностудій: CBS, Sony, Viacom, Dreamworks, MGM. Після зустрічі представник Буша заявив пресі, що «ми говорили не про пропаганду, а про те, що може зробити з цієї тематики Голівуд, і коли він це зробить»<sup>86</sup>.

Однак, в 2003 році, перед вторгненням в Ірак, Джордж Буш не зміг заручитися такою необхідною йому підтримкою Голівуду. Буш намагався психологічно підготувати американський народ до чергової військової інтервенції США, вдавшись, як завжди, до допомоги Голівуду, проте на цей раз отримав від нього негативну відповідь. Більшість голлівудських зірок виступили проти військового втручання США в Ірак, і, провівши зустріч в Голівуді, висунули гасло «Ні вторгнення в Ірак!» До найбільш ефективних інструментів реалізації розглянутої нами неофіційною зовнішньої культурної політики відноситься американське телебачення, за допомогою супутників віщає на весь світ, а також продає свої програми, фільми, серіали телеканалам в самих різних країнах. Взагалі телебачення, як і вся інформаційно-розважальна індустрія США, є невід'ємною рисою сучасної Америки і американської культури. Рейтинг в цій сфері бізнесу є

---

<sup>86</sup> Гасанов Ф., Зейналова Г. Культурная дипломатия США: Голливуд и политика – аналитика // Vzglyad.az. URL: <http://vzglyad.az/news/69438/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83>

визначальним фактором, за них розгортається серйозна боротьба в конкурентному протистоянні телеканалів один з одним<sup>87</sup>.

Згадуючи про найчастіше перетинаються інтереси бізнесу і держави при «експорті» поп-культури, має сенс додати, що інтереси медіа-магнатів і інших представників великого бізнесу часто є визначальними в процесі здійснення як офіційної, так і неофіційною зовнішньої культурної стратегії США. Саме за допомогою ЗМІ у величезній мірі забезпечується ефективне функціонування зовнішньої культурної політики держави.

ЗМІ з волі «замовника» створюють попит і ажіотаж навколо тих чи інших політичних заходів або подій в світі кіно і шоу-бізнесу. Відповідно фінансові патрони в особі, як правило, власників каналів, видань тощо, що діють в своїх інтересах, які часто відповідають інтересам влади, а також редактори та інші особи впливають на творчість і культуру в США, встановлюючи певні ідеологічні рамки і стандарти. У цьому випадку мистецтво, що містить радикальний політичний контекст, відразу іменується пропагандою тими, хто контролює ринок<sup>88</sup>.

Телебачення для американців є своєрідний оберіг, якому поклоняється країна. Саме за допомогою телебачення багато в чому формується громадська думка в США, уявлення американців про навколишній світ, події, що відбуваються, як правило, під відповідним «правильним» кутом в потрібному ідеологічному ракурсі.

Навіть військові операції американських збройних сил підносяться телеканалами як особливе шоу, для чого відводиться багато ефірного часу, в тому числі в прайм-тайм, коли біля екранів збирається найбільша кількість телеглядачів. До того ж саме репортажі із зон бойових дій таких каналів, як СІ-ЕН-ЕН, бачать глядачі новинних програм в різних країнах в першу чергу.

---

<sup>87</sup> Гасанов Ф., Зейналова Г. Культурная дипломатия США: Голливуд и политика – аналитика // Vzglyad.az. URL: <http://vzglyad.az/news/69438/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83>

<sup>88</sup> Карасев В., Бедрик Р. Четвертая боевая среда // Архив Центра экстремальной журналистики, URL: [http://www.cjes.ru/lenta/view\\_news.php?id=12758&year=2003](http://www.cjes.ru/lenta/view_news.php?id=12758&year=2003)

За поширеною інформацією, початок американських бомбардувань Афганістану і Іраку «підганялося» під час виходу в ефір випусків новин. Більш того, є дані про те, що «бомбардування американської авіацією Лівії в 1986 році була приурочена точно до початку вечірніх інформаційних випусків в США. Миротворчі операції останніх років спочатку ставляться як телевізійні проекти. Вони були б не потрібні, якби вони не могли бути показані по телебаченню». Генерал збройних сил США Джон М. Шалікашвілі в контексті розмови про американську інформаційно-пропагандистської політиці заявив: «Ми не перемаємо доти, поки СІ-ЕН-ЕН не повідомив, що ми перемаємо»<sup>89</sup>.

Що стосується радіомовлення, то в наші дні воно відіграє помітну роль, але менш значиму, ніж телебачення. Особлива роль тут завжди відводилася радіослужбі «Голос Америки», а також «Радіо Марті» в період розквіту діяльності Інформаційного агентства США (ЮСІА). Більш скромна роль належала радіостанціям «Свобода /Вільна Європа» і «Вільна Азія».

Особливий інформаційно-культурний пласт являє феномен Інтернету, його роль в житті американців і використання в якості інструменту культурного експорту і впливу, що є окремим об'єктом вивчення фахівців.

Ще одна важлива складова американського культурного експорту і самої американської культури, в значній мірі визначає зміст сучасної масової культури США і взагалі інтерес до них, особливо в молодіжному середовищі по всьому світу, - це музика і музичний шоу-бізнес, продукція якого поширюється також за допомогою ЗМІ, зокрема, телевізійними каналами формату MTV, Інтернетом і FM-радіостанціями<sup>90</sup>.

Сучасна музична індустрія Америки, що включає в себе величезну кількість різних тенденцій, стилів і напрямків, тісно пов'язана з різноманітними субкультурами і молодіжними течіями, по праву є

---

<sup>89</sup> Филимонов Г. «Мягкая сила» культурной дипломатии США: Монография. Москва: РУДН, 2010. С. 144.

<sup>90</sup> Филимонов Г. «Мягкая сила» культурной дипломатии США: Монография. Москва: РУДН, 2010. С. 144-145.

невід'ємною частиною американської культури і є одним з основних культурних продуктів США.

Також варто сказати і про такий інструмент неофіційної публічної дипломатії, як молодіжні субкультури. Через молодіжні субкультури здійснюється ледь не більш масштабний культурний вплив США, який формує привабливий образ Америки в молодіжному середовищі різних країн і разом з тим забезпечує національні інтереси США.

Підсумовуючи викладене у другому розділі можна дійти наступних висновків:

По-перше, в основі публічної дипломатії США лежить обмін американськими основоположними цінностями та досягненнями з іноземною громадськістю та урядами. Такі зусилля вимагають витончених навичок, ретельного планування і, так, ресурсів. Публічна дипломатія була центральним елементом американських зовнішніх відносин з часів Бенджаміна Франкліна. І тепер, коли державний департамент і Рада керуючих з мовлення взяли на себе провідну роль, публічна дипломатія перетворилась на справу всього уряду, яка вплітається в роботу десятка агентств і відомств. Його успіх також залежить від залучення приватного сектора – корпорацій, неурядових організацій, університетів та окремих громадян. Усі вони відіграють важливу роль у передачі позитивного послання Америки за кордоном.

По-друге, ключовими інструментами для реалізації цілей та завдань публічної дипломатії США були і залишаються засоби масової інформації, програми науково-освітнього обміну, американський кінематограф, філантропічні фонди тощо.

## РОЗДІЛ 3

### КЛЮЧОВІ ВЕКТОРИ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ США

#### 3.1. Латиноамериканський напрям публічної дипломатії США

Традиційно важливим напрямком додатки м'якої сили освіти Сполучених Штатів виступає латиноамериканський регіон.

Період 1960-х рр. став найбільш плідним у публічній дипломатії США в країнах Латинської Америки. До початку 1960-х рр. США усвідомили, що вплив комуністів на Кубі загрожує інтересам США на Латиноамериканському континенті. У відповідь реакцією США були такі ініціативи, як підписання Боготського акту, створення «Союз заради прогресу», забезпечення країн економічною допомогою і спроби створення ідеологічного консенсусу між США і регіоном за допомогою «м'якої сили»<sup>91</sup>.

Ще в період адміністрації Д. Ейзенхауера уряд США розробило план надання масштабного ідеологічного впливу на країни Латинської Америки. Чи не останню роль у великомасштабному розгортанні американських академічних програм для держав Латинської Америки зіграла поїздка по країнах західного півкулі в 1953 р. спеціального посла і рідного брата президента Мілтона Ейзенхауера. Після повернення він представив президенту звіт, в якому стверджував, що політика по відношенню до країн Латинської Америки повинна будуватися на принципах співпраці в економічній, військовій та культурній сферах. На думку посла, США повинні використовувати програми міжнародних обмінів, щоб зміцнити дружні відносини з Латинською Америкою і не дозволити Радянському Союзу «втягнути» цей регіон в сферу свого впливу. Пропонувалося розширити існуючі програми освітніх обмінів, збільшити кількість стипендій, освітніх центрів, лінгвістичних інститутів і бібліотек для латиноамериканців. Також в посланні наголошувалося на необхідності збільшення фінансової підтримки

---

<sup>91</sup> Mason E. Foreign Aid and Foreign Policy. N.Y.: Council on Foreign Relations, 1964. P. 81.

американських навчальних закладів, які перебували в країнах Латинської Америки.

Американські університети, на думку Мілтона С. Ейзенхауера, повинні помножити число візитів і лекційних турів своїх викладачів в країни Латинської Америки за підтримки федерального уряду. Крім цього, уряду США слід було подбати про запрошенні перспективних латиноамериканців (potential leaders) з метою навчання, а Інформаційному агентству - збільшити кількість розповсюджуваних в країнах Латинської Америки радіопередач, книг і відеофільмів<sup>92</sup>.

Рекомендації М. Ейзенхауера лягли в основу розробленої СНБ міжнародної освітньої політики в регіоні. У 1954 р СНБ більш конкретно позначив цілі і напрямки освітньої політики США:

- 1) навчання бізнесменів для створення ринкової економіки;
- 2) орієнтування економічної еліти на США через семінари та книги;
- 3) перенавчання вчителів і молоді в Гватемалі після повалення президента;
- 4) здійснення військового навчання для дисидентів з Гондурасу і Нікарагуа;
- 5) поширення науково-дослідного журналу «Проблеми комунізму» серед молоді та еліти в Чилі, Болівії, Мексиці, Гондурасі і Панамі<sup>93</sup>.

Однак, реалізація цих завдань лягла на плечі адміністрації Кеннеді. Після прийняття закону про закордонної допомоги в 1961 р рекомендації радника президента і РНБ стали реальністю. Американська публічна дипломатія сконцентрувалася в дев'ятнадцяти країнах Латинської Америки, виключаючи Кубу, і мала три особливих риси, які відрізняють дану політику від політики США в інших регіонах:

<sup>92</sup> US - Latin American Relations. Report to the President by Special Ambassador Milton S. Eisenhower. November 18, 1953 // American Foreign Policy 1950–1955. P. 1327.

<sup>93</sup> Цветкова Н. А. Публичная дипломатия как инструмент идеологической и политической экспансии США в мире, 1914-2014 гг.: диссертация ... доктора исторических наук: 07.00.15. Санкт-Петербург, 2015. С. 221.

по-перше, це висока активність американських компаній, розташованих в державах регіону, в політиці навчання латиноамериканських менеджерів в області економіки і адміністрування бізнесу;

по-друге - масштабне навчання представників збройних сил латиноамериканських країн, число яких перевищувало чисельність учасників академічних обмінів в декілька разів;

по-третє - інтенсивне навчання латиноамериканської молоді в США. Передбачалося, що підготовлена в США молодь 1960-х рр. і представники бізнесових кіл очолять процеси інтеграції в регіоні через 20-30 років, а військові фахівці забезпечать оборонний союз в західній півкулі<sup>94</sup>.

Американські компанії брали активну участь в програмах навчання менеджерів і студентів, а також у створенні системи вищої освіти в регіоні. Тільки в Бразилії 215 американських компаній з середини 1950-х і до початку 1960-х рр. надали стипендії на навчання 100 000 фахівців і студентам. За даними уряду США, до 1964 р понад мільйон громадян Бразилії стали учасниками програм освіти США<sup>95</sup>.

У 1960-і рр. навчання військових проходило за трьома напрямками. солдати і молодший офіцерський склад набували в США, а частіше на військовій базі в зоні Панамського каналу, навички водіння військових літаків. Треба відзначити, що підготовка льотчиків була основним видом освітніх програм. США створили 14 військових баз в країнах Латинської Америки, де проходили навчання майбутні льотчики. Другий напрямок - це так зване «громадянське навчання », яке включало в себе формування у військового персоналу навичок викладання в школі, організації молодіжних рухів, а також знання англійської мови.

---

<sup>94</sup>Цветкова Н. А. Публичная дипломатия как инструмент идеологической и политической экспансии США в мире, 1914-2014 гг.: диссертация ... доктора исторических наук: 07.00.15. Санкт-Петербург, 2015. С. 222.

<sup>95</sup> Resources Survey for Latin American Countries. Wash. D. C.: Bureau of Educational and Cultural Affairs. Department of State, 1965. P. 196.



Уряд Дж. Кеннеді активно організовувало курси англійської мови серед латиноамериканських військових для можливого продовження навчання в США. Була створена система переміщуються наметових містечок, де прискореними темпами солдати всіх категорій пізнавали іноземну мову. По всьому західному півкулі таких наметових містечок до середини 1960-х рр. налічувалося близько 600. Третій напрям стосувався підготовки вищого командного складу збройних сил країн Латинської Америки в академіях США.

Американська академія військово-повітряних сил в штаті Колорадо, академія ВМФ в штаті Меріленд і Американська військова академія в штаті Нью-Йорк займалися підготовкою старшого офіцерського складу. З 1942 по 1962 р було підготовлено 62 представника вищого командного складу для всіх країн Латинської Америки<sup>96</sup>.

Навчання молодого покоління латиноамериканців (третя особливість міжнародної освітньої політики США) також розглядалося як основна ланка в створенні регіональної безпеки. Молодь, як вважали США, «Схильна до впливу з боку комуністичних рухів і має невірне уявлення про США». США ініціювали проекти по ліквідації цих «Невірних» уявлень про себе за допомогою створення спеціальних програм навчання. Наймасштабнішим і ефективним проектом уряду США в цьому напрямку було, на наш погляд, створення двомовних освітніх і інформаційних центрів.

Система двомовності збільшила число відвідувань центрів молоддю, яка не знає англійської мови. За кілька років США створили 120 двомовних інформаційних центрів, які зробили англійську мову дуже популярною для більшості студентів. Тільки в Аргентині протягом одного року 18 000 студентів вивчили основи англійської мови в 15 таких центрах, а в Мексиці -

---

<sup>96</sup> Resources Survey for Latin American Countries. Wash. D. C.: Bureau of Educational and Cultural Affairs. Department of State, 1965. P. 34.

27 000 громадян за цей же період. Знання англійської мови сприяло формування молоді, позитивно відноситься до США<sup>97</sup>.

Іншим способом впливу на молодь було навчання лідерів латиноамериканських молодіжних організацій різного спрямування. Представники молодіжних організацій розміщувалися в кампусах університетів США, де їм інтенсивно пропагувалася американська студентське життя, а саме такі її риси, як самоврядування і демократизм.

У 2001 р президент Дж. Буш молодший у Латинській Америці заснував систему центрів передового досвіду для підготовки вчителів (СЕТТ) з метою підвищення якості навчання в Латинській Америці. З 2002 р СЕТТ забезпечив підготовку і подальшу підтримку більш ніж 15 тис. Викладачів з 15 країн регіону. Програми СЕТТ пропонуються в регіональних навчальних центрах<sup>98</sup>.

Політичні невдачі Вашингтона в Латинській Америці в період правління президента США Джорджа Буша-мол. (2001-2009) поставили перед адміністрацією змінив його на посту глави держави Барака Обами (2009-2017) питання про необхідність зміни зовнішньополітичного курсу щодо регіону. Публічна дипломатія США при Обамі запам'яталася численними проектами залучення молоді до активного політичного життя за допомогою соціальних мереж.

Особливостями цієї публічної дипломатії в Латино-Карибській Америці стали обережність і довгостроковість. Обама спробував уявити США як стратегічного партнера для країн регіону. Під цим приводом Вашингтон налагодив прямі контакти з місцевими опозиційними силами, надаючи їм технічні і фінансові ресурси. Найбільш очевидних успіхів на латиноамериканському напрямку Обама досяг у відносинах з Кубой. Його

---

<sup>97</sup> Цветкова Н. А. Оценка эффективности международной образовательной политики СССР и США в годы «холодной войны» // 200 лет российско-американским отношениям: наука и образование. Под ред. А. Чубарьяна и Б. Рубла. Москва, 2007. С. 380.

<sup>98</sup> Centers for Excellence in Teacher Training (CETT) Program: Paper Two: Testing and Assessment. URL: [https:// pdf.usaid.gov/pdf\\_docs/PA00JG2Z.pdf](https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00JG2Z.pdf)

адміністрація відмовилася від політики ізоляції «Острова Свободи» і вжила заходів щодо нормалізації зв'язків з Гаваною. У 2013 р. на похоронах південноафриканського державного і політичного діяча Нельсона Мандели в ПАР Обама зустрівся з кубинським керівником Раулем Кастро. Тоді-то і відбулося перше публічне з 1959 р. рукостискання лідерів двох країн. У грудні 2014 р. Обама виклав своє бачення нового курсу у відносинах США і Куби, яке включало відновлення дипломатичних відносин і відновлення роботи посольства США в Гавані. Основним аспектом діяльності Вашингтона на Кубі стало забезпечення технічних можливостей для молоді через соціальні мережі та традиційні медіа, а також програми обміну<sup>99</sup>.

Згідно з урядовою обліковою запису США на платформі Twitter, Держдепартамент США використовував цю соціальну мережу для пропаганди відновлення зв'язків з Кубою в травні 2015 року, тобто за кілька місяців до офіційного проголошення нової епохи в двосторонніх дипломатичних відносинах.

Такі відомства публічної дипломатії США, як Агентство США по міжнародного розвитку (United States Agency for International Development, USAID), Міністерство праці, а також Корпорація «Виклики тисячоліття» (Millennium Challenge Corporation, MCC) розширили програми освіти, професійної підготовки та зайнятості молоді в Центральній Америці і Карибському басейні, значно збільшивши їх фінансування - до 68 млн дол.

Уряд США традиційно вкладає ресурси в систему вищої освіти латиноамериканських країн з метою американізації структур, навчальних планів і викладацького складу. З 2015 р. USAID інвестувало 35 млн дол. в нову програму вищої освіти, спрямовану на розширення доступу до вищої освіти маргінальних груп населення Центральної Америки і Карибського басейна. Президентська ініціатива «100 000 сильних Америки» сприяла значному зростанню числа обмінів в галузі освіти між США і

---

<sup>99</sup> Сытник А.Н. Публичная дипломатия США в Латинской Америке в период администрации Барака Обамы // Латинская Америка. № 6. 2018. С. 6.

латиноамериканськими країнами. Кількість латиноамериканців, зібралися вчитися в США, збільшилася більш ніж на 13%<sup>100</sup>.

У 2012 р була запущена Мережа малих підприємств Америки, покликана підтримувати створення центрів розвитку малого бізнесу, інкубаторів та інших спільнот, в яких підприємці можуть отримати підтримку. У тому ж році на Саміті Америк президент Обама запустив програму «Жінки - підприємці Америк», спрямовану на скорочення бар'єрів і розширення можливостей для жінок-підприємців. Обама підтримав також реалізацію плану процвітання в «північному трикутнику», завданням якого було вирішення економічних, політичних та інституційних проблем в Гондурасі, Сальвадорі і Гватемалі.

Політичні програми публічної дипломатії США в латиноамериканському регіоні реалізовувалися Управлінням перехідних ініціатив (Office of Transition Initiatives, OTI) USAID, яке працювало з багатьма приватними компаніями. Агентство грало головну роль в роботі з опозиційними групами і по просуванню політичних інтересів США в регіоні. Воно фінансувало роботу осіб, відповідальних за спробу державного перевороту 2002 року проти президента Венесуели Уго Чавеса (1999-2013)<sup>101</sup>.

Президент Обама вніс зміни в роботу відомства, оновив штат співробітників, перебудував модель взаємодії із зарубіжними партнерами. Замість прямого фінансування проектів опозиції, підтримки партій і неурядових організацій (НУО) USAID підтримувало організації та окремих активістів, які взаємодіяли з широкими верствами населення і впроваджували в їхнє середовище принципи ліберальної демократії.

Адміністрація Обама відкрито підтримувала опозиційні сили в Болівії, Еквадорі та інших країнах. Це призвело до того, що в червні 2012 року

---

<sup>100</sup> Fact Sheet: The President's Priorities in the Latino Community, the Obama White House Archives, 15.X.2015. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-pressoffice/2015/10/15/fact-sheet-presidents-priorities-latino-community>

<sup>101</sup> Сытник А.Н. Публичная дипломатия США в Латинской Америке в период администрации Барака Обамы // Латинская Америка. № 6. 2018. С. 6.

міністри закордонних справ антиімперіалістичного боліваріанської альянсу для народів нашої Америки (Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América, ALBA) прийняли резолюцію, яка засуджує діяльність агентства. Там було написано, що USAID втручається у внутрішні справи суверенних держав, спонсорує НУО та протестні виступи, спрямовані на дестабілізацію легітимних урядів, невігідних для Вашингтона..

Обама в своєму підході до публічної дипломатії часто спирався на молодь. У жовтні 2009 року в м Мехіко за підтримки Держдепартаменту США був заснований Альянс молодіжних рухів (Alliance of Youth Movements, АУМ), який повинен був допомагати молодим лідерам «проводити позитивні зміни в суспільствах». Альянс популярний сьогодні не тільки в країнах Латинської Америки, але і в інших регіонах. У нього входять активісти протестних і опозиційних рухів, які виступають проти правлячих режимів неліберального толку. АУМ направляє активістів з Латинської Америки на навчання в США. В рамках програми в рік видається 250 стипендій. Активісти застосовують в своїх рідних країнах технологічні новинки, що дозволяють фіксувати події, таємно поширювати інформацію, координувати заходи<sup>102</sup>.

Особливе місце в публічній дипломатії в період правління Обами займала інтернет-активність посольств США в столицях латиноамериканських держав. Дипмісії отримали повноваження для більш творчого і прямого спілкування з місцевим населенням, в тому числі за допомогою використання соцмереж. Співробітники посольств влаштували інтернет-чати, онлайн-конкурси, часто писали пости в Facebook. Високий рівень особистої уваги в деяких випадках призвело до збільшення числа передплатників на 3700%. В рамках підготовки до візиту Обами до Бразилії був створений спеціальний сайт, а всім бажаючим було запропоновано через Facebook направити привітальні повідомлення і питання президенту США.

---

<sup>102</sup> Сытник А.Н. Публичная дипломатия США в Латинской Америке в период администрации Барака Обамы // Латинская Америка. № 6. 2018. С. 7.

Посольство США в м Бразилія збільшило число передплатників в Facebook більш ніж на 750%, а також подвоїло число передплатників в Twitter.

За даними корпорації «Latinobarómetro», в період з 2000 по 2017 р. найбільш позитивне ставлення до США серед латиноамериканців було досягнуто в період адміністрації Обами: на початку першого президентського мандата в 2009 р були зафіксовані 74% схвалювали, до 2015 року рейтинг плавно опустився до 65%, а до закінчення другого терміну в 2016 р знову повернувся до рівня 74%<sup>103</sup>.

Реалізація латиноамериканської політики Д. Трампа почалася з різко критичних виступів президента на адресу Мексики і проживають в США без належних документів мексиканців (Д. Трамп стверджував, що багато хто з них «насильники і наркотрафікантів»), включаючи вимогу відгородитися від південного сусіда прикордонної стіною, причому парадоксальним чином пропонувалося зробити це за рахунок мексиканської сторони.

Значна активізація дипломатії США на латиноамериканському напрямку спостерігалася в 2018 р, який Д. Трамп оголосив «Роком Америк». У країнах регіону з офіційними візитами побували віце-президент М. Пенс, держсекретар Р. Тіллерсон, а також міністр оборони Дж. Меттіс, який відвідав Бразилію, Аргентину, Чилі та Колумбію. Його поїздка була особливо примітною, оскільки до цього протягом двох десятиліть глави Пентагону не відвідували Латинську Америку. На думку міжнародних аналітиків, візити в регіон настільки високих вашингтонських емісарів об'єднувала одна мета - послати сигнал про готовність Білого дому зміцнити міжамериканські зв'язку перед обличчям підвищеного інтересу до Латинської Америки з боку глобальних конкурентів США<sup>104</sup>.

---

<sup>103</sup> Сытник А.Н. Публичная дипломатия США в Латинской Америке в период администрации Барака Обамы // Латинская Америка. № 6. 2018. С. 9.

<sup>104</sup> Яковлев П. Политика Д. Трампа в Латинской Америке: итоги и перспективы // Перспективы. URL: [http://www.perspektivy.info/oykumena/amerika/politika\\_d\\_trampa\\_v\\_latinskoj\\_amerike\\_itogi\\_i\\_perspektivy\\_2020-09-28.htm](http://www.perspektivy.info/oykumena/amerika/politika_d_trampa_v_latinskoj_amerike_itogi_i_perspektivy_2020-09-28.htm)

Із приходом до влади Дж. Байдена латиноамериканський вектор знову набув вагомого значення для публічної дипломатії США. США розгорнули низку освітніх програм у країнах Латинської Америки. Варто відзначити освітню програму Міжамериканського діалогу, яка спрямована на покращення якості навчання та розвитку навичок у Латинській Америці. Через цю платформу уряд США співпрацює з державними та приватними організаціями країн Латинської Америки та Карибського басейну, щоб заохочувати обґрунтовані дебати щодо освітньої політики, виявляти та поширювати найкращі практики та відстежувати прогрес у напрямку покращення<sup>105</sup>.

### **3.2. Близькосхідний вектор публічної дипломатії США**

Друга світова війна в Північній Африці посилила присутність США в країнах Близького Сходу. У квітні 1942 р відділ по Близькому Сходу в Держдепартаменті США офіційно заявив про збільшення інтенсивності освітніх контактів між США і країнами регіону. Офіс Військової Інформації надавав стипендії для приїзду в США професури з університетів Туреччини, Держдепартамент фінансував бібліотеки, надавав стипендії студентам і преподавателям.

Коли після війни Франція і Великобританія в силу економічних проблем втратили політичний вплив в регіоні, що утворився вакуум був вдало заповнений США - державою, яке тоді сприймалося арабами як захисник ідеї про право націй на незалежність, що було зафіксовано в широко поширеною «Атлантичної хартії». З цього моменту Саудівська

---

<sup>105</sup> Education / Inter-American Dialogue: Official site. URL: <https://www.thedialogue.org/programs/programs/education/>

Аравія, Сирія, Ємен, Кувейт і Ліван стають активними учасниками освітніх програм США<sup>106</sup>.

У 1959 р уряд США запустив програму фінансування наявних на Близькому Сході американських університетів і приступив до створення нових. Тоді США вважали, що розширення доступу молоді країн Близького Сходу до системи освіти і розширення присутності американської моделі в системі сприятимуть формуванню нового покоління близькосхідної еліти, орієнтованої на США.

Американський університет в Бейруті (The American University in Beirut) став плацдармом для поширення американської моделі освіти в країнах Близького Сходу і центром американського контролю за арабським націоналізмом на просторі від Ефіопії і Судану до Саудівської Аравії і Ірана<sup>675</sup>. Цей університет ініціював масштабні програми пропаганди у вигляді фільмів, які демонструвалися у віддалених сільських районах країн Близького Сходу для селян<sup>107</sup>.

Після перевороту в 1953 р в Ірані США запропонували лояльному шахові Пехлеві відкрити американський університет. Однак Іран не поспішав з США в технічній освіті. Тільки в 1960 р шах дав можливість уряду США і університету в штаті Пенсільванія почати реформи в одному з технічних училищ. Були відкриті американські навчальні програми в області вільних іскусств. В 1966 р США створили на базі училища новий університет, який носив ім'я іранського шаха - Pahlavi University. Перед вузом була поставлена задача по підготовці проамериканської політичної еліти. Уряд США налагодив систему відправки американських викладачів для читання лекцій, багато іранських політиків отримали вчені ступені в США. Крім того, маючи

---

<sup>106</sup> Цветкова Н. А. Публичная дипломатия как инструмент идеологической и политической экспансии США в мире, 1914-2014 гг.: диссертация ... доктора исторических наук: 07.00.15. Санкт-Петербург, 2015. С. 229.

<sup>107</sup> Цветкова Н. А. Американский университет за рубежом: практика создания и развития // США и Канада: экономика, политика, культура. 2013. № 11. С. 89.



на меті демократизацію Ірану, в 1968 р уряд США створив жіночий вища навчальний заклад, відомий як Демавенд-коледж<sup>108</sup>.

В публічній дипломатії США на Близькому Сході були задіяні американські фонди і різні організації. Фонд «Американські друзі Близького Сходу», створений в 1951 р отримувал гроші від ЦРУ для надання допомоги іранським студентам в отриманні освіти в США. За допомогою цього фонду американський уряд сформував іранський студентський союз, різні юнацькі організації, а в 1962 по 1976 р США направили в Іран більше 2000 співробітників Корпусу миру для викладання англійської мови.

Особлива роль в просуванні американської ідеології належала Ірано-американському об'єднанню культурних зв'язків. У 1960-і - 1970-і рр. об'єднання складалося з 900 постійних членів і охоплювало 40-50 тис. іранців, які вивчали англійську мову або використовували американську бібліотеку, яка була в будівлі товариства. Викладання англійської мови було основною сферою діяльності суспільства. Близько 5 тис. іранців вчилися на курсах англійської мови, причому отриманий сертифікат надавав право на вступ до вузів США.

У 1952 р Конгрес США виділив офіційне фінансування для підтримки афганських університетів і шкіл через ідеологічне протистояння з ССРСР<sup>703</sup>. Однак американським послам знадобилося кілька років, щоб переконати афганський уряд прийняти фахівців і фінансування для Кабульського університету. Тільки на початку 1960-х рр. Афганістан погодився на присутність США. Ці важкі переговори надали можливість дипломатам відзначити важливу рису поведінки афганців, яка стане основною перешкодою на шляху американських реформ в кабульському університеті: повільність і небажання що-небудь робити спільно.

На початку 1970-х рр. погіршення відносин США з арабськими країнами, а також нафтова криза початку 1970-х рр. зумовили перегляд

---

<sup>108</sup> Цветкова Н. А. Публичная дипломатия как инструмент идеологической и политической экспансии США в мире, 1914-2014 гг.: диссертация ... доктора исторических наук: 07.00.15. Санкт-Петербург, 2015. С. 236.

урядом США публічної дипломатії. У 1973 р США позначили нові зовнішньополітичні цілі, відмінні від завдань 1950-х - 1960-х рр. Програми допомоги, реформування систем освіти, інформаційна пропаганда і програми обмінів на всьому просторі Близькосхідного регіону вимагали серйозних бюджетних асигнувань вкладень, яких ставало все менше і менше через фінансову кризу, В'єтнамської війни і зльоту ціни на арабську нафту<sup>109</sup>.

Конгрес вимагав від президента Ніксона більш збалансованих витрат на програми публічної дипломатії, відмови від багатьох дорогих проектів - таких як будівництво нових вузів, шкіл тощо. В результаті з'явився так званий регіональний підхід до публічної дипломатії США в країнах Близького Сходу, який мав на увазі створення широких регіональних програм, в які б втягувалися багато держав, а також фінансування тільки ефективних і короткострокових програм публічної дипломатії, які реалізують нові зовнішньополітичні завдання США. У ті роки Вашингтон висунув завдання зміцнення економічних позицій США на Близькому Сході за допомогою

1) створення системи регіональної безпеки через розвиток взаєморозуміння між арабськими країнами та Ізраїлем і зміцнення обороноздатності окремих держав;

2) культивування лояльного ставлення до США через проведення реформ в освіті, які фінансуються урядом США;

3) забезпечення доступу американських компаній до нафтових ресурсів через розвиток спільних дослідницьких проектів. В результаті формування нових зовнішньополітичних цілей публічна дипломатія зазнала нові зміни.

США спробували використовувати програми публічної дипломатії для налагодження взаєморозуміння між арабськими країнами та Ізраїлем.

На початку 1970-х рр. уряд США різко збільшив щорічні витрати на програми військової освіти в регіоні Близького Сходу. Це було пов'язано з

---

<sup>109</sup> Цветкова Н. А. Публичная дипломатия как инструмент идеологической и политической экспансии США в мире, 1914-2014 гг.: диссертация ... доктора исторических наук: 07.00.15. Санкт-Петербург, 2015. С. 238.

політикою СРСР в Афганістані, що змусило Картера проголосити доктрину про захист доступу США до нафти в Перській затоці і негайної дислокації американських військ в регіоні в разі загрози з боку ворожих держав<sup>110</sup>.

Деякі держави - Ліван, Оман, Йорданія, Ємен - вперше стали учасниками програм військового навчання США. Пізніше буде створений Американсько-Йорданський стипендіальний фонд для навчання «військових фахівців Йорданії в університетах США і для посилення позицій США в цій державі».

Міністерство оборони США активувало одну з найважливіших своїх програм по навчанню вищого складу армії країн Близького Сходу 737. Американські радники, що знаходяться в регіоні, здійснювали відбір представників старшого офіцерського складу або солдат, що мають лідерські якості. Основна умова участі - наявність елементарних знань англійської мови. Військові Ірану, Йорданії, Саудівської Аравії та ін. Країн направлялися на військову базу в Техас (Lackland Air Force Base), де перебувала спеціальна мовна школа. Протягом декількох тижнів військові вивчали англійську мову в обсязі, необхідному для управління американськими літаками і вертольотами. Крім цього, навчання представників армії складалося з курсів по політичній системі США і міжнародним відносинам<sup>111</sup>.

Після терористичних атак 11 вересня 2001 р. на поверхню стали виходити проблеми, які раніше не піднімалися ні в Конгресі, ні в Держдепартаменті США. Виявилася, що зниження фінансування міжнародних освітніх програм з 1993 р призвело до скорочення числа учасників в основному з країн з високим відсотком мусульманського населення: якщо в 1993 р в програмах брало участь близько 4000 громадян, то в 2001-му - на 1000 осіб менше, причому найбільш скоротилися програми

---

<sup>110</sup> Brown C. Diplomacy in the Middle East: the International Relations of Regional and Outside Powers. L.: I. B. Tauris, 2004. P. 66.

<sup>111</sup> Цветкова Н. А. Оценка эффективности международной образовательной политики СССР и США в годы «холодной войны» // 200 лет российско-американским отношениям: наука и образование. Под ред. А. Чубарьяна и Б. Рубла. М., 2007. С. 384

обмінів з такими країнами, як Єгипет, Саудівська Аравія, Ємен, Афганістан, Пакистан, Бангладеш та Індія<sup>112</sup>.

Згідно з дослідженнями, розміри фінансування програм в порівнянні з 1980-ми були скорочені на 50%. У різних «мозкових центрах» було проведено чимало досліджень, які показували, що мусульманські країни Близького Сходу пережили демографічний вибух і молодь у віці менше 24 років становить 50-65% від загального числа населення в кінці 1990-х рр. А опитування громадської думки в країнах, які протягом періоду «холодної війни» були прихильниками США, демонстрували падіння доброзичливого ставлення до США, і самі негативні оцінки висловлювала молодь, точніше - школярі, для яких в арсеналі Держдепартаменту до кінця 2001 р програм обміну не існувало. В одному з звітів Г. Фуллера, колишнього співробітника ЦРУ і фахівця з Близького Сходу, вказувалося, що «саме молодь бойкотує США, зриває продажі американських товарів, а не старше покоління, яке активно навчалось в США» тисяча вісімдесят дві<sup>113</sup>.

Антиамериканські настрої молоді країн Близького Сходу викликали в американському суспільстві широку дискусію про причини ненависті населення регіону до США<sup>114</sup>. Опитування громадської думки, проведені Центром П'ю (The Pew Research Center For The People & The Press), демонстрували невтішну статистику. У більшості держав Близького Сходу образ США мав негативне забарвлення.

У підсумку експерти, представники адміністрації Дж. Буша-молодшого і конгресмени стали виробляти нові методи і цільові аудиторії. Дуже швидко перед проектами публічної дипломатії була поставлена і нова мета, яка

<sup>112</sup> Pachios H. The New Diplomacy. Remarks. December 4, 2002 // Advisory Commission for Public Diplomacy. Department of State. URL: <http://state.gov/r/adcompd/rls/15804.htm>

<sup>113</sup> Fuller G. F. The Youth Factor: The New Demographics of the Middle East and the Implications for US Policy. US Policy Towards the Islamic World, Analysis Paper No 3. June 2003 // Brookings Institution. URL: <http://www.brookings.edu/fp/saban/analysis/fuller20030601.htm>

<sup>114</sup> Pachios H. The New Diplomacy. December 4, 2002 // U.S. Department of State Archive. URL: <http://2001-2009.state.gov/r/adcompd/rls/15804.htm>

ніколи не звучала в близькосхідній політиці США, - створення демократії при допомозі формування лояльної еліти.

В березні 2002 р він запропонував залучати журналістів, школярів і видавців з мусульманських країн для навчання в США, причому навчання повинно бути недовгим для розширення охоплення населення тисячу дев'яносто одна. Але ініціатива республіканця була підтримана в Конгресі. Тоді Г. Хайд став шукати лобістів в колі адміністрації Дж. Буша-молодшого і знайшов підтримку своїх ініціатив в особі Дорадчої комітету з публічної дипломатії при президенті США.

У вересні 2002 р спільними зусиллями Конгресу і Дорадчого комітету вдалося законодавчим порядком зажадати від Держдепартаменту формування нової стратегії в публічній дипломатії. Держдепартамент відреагував швидко, і з'явився проект нової публічної дипломатії США в країнах Близького Сходу. Акцент змістився в бік навчання молоді, жінок, школярів, журналістів і студентів з мусульманських країн<sup>115</sup>.

Молодь мусульманських громад стала основною цільовою аудиторією програм, оскільки «Вони безробітні, неосвічені, не мають майбутнього і найбільше схильні до впливу екстремізму»<sup>1094</sup>. Журналісти зайняли особливе місце в нових міжнародних освітніх програмах США, оскільки саме вони створюють негативний судження про політику США в обществе<sup>1095</sup>.

Крім цього, Держдепартамент розробив нову програму масованої пропаганди для школярів-мусульман за допомогою створення програми на молодь в деяких країнах в 2002 – початку 2003 було прийнято рішення про створення в регіоні Перської затоки радіо «Сава» з метою заволодіти умами молоді аудиторії. Трохи пізніше уряд США прийняло рішення про створення Афганської мережі мовлення на території Афганістану з метою

---

<sup>115</sup> Public Law 107-228. To authorize appropriations for the Department of State for fiscal years 2002 and 2003, August 30, 2002 // The Library of Congress. URL: <http://thomas.loc.gov>

охопити все населення цієї країни. І в кінці 2002 р уряд США створює радіо «Фарда», що віщає на Іран, з метою привернути молодеж<sup>116</sup>.

Однак конгресменам даний проект видався надто незначним, і сенатори на чолі з Г. Хайдом знову зажадали від президента уявити більш масштабну стратегію, а також залучати до програм публічної дипломатії представників релігійних громад та політичної еліти з мусульманських стран. Конгресмени в нижній палаті вимагали від президента створення особливого резервного корпусу фахівців в області публічної дипломатії для використання в період міжнародних кризисов<sup>117</sup>, щоб не повторити ситуацію 2001 року, коли громадську думку в найважливіших країнах різко стало негативним щодо США, а мобільних ресурсів для його якнайшвидшого зміни в арсеналі Держдепартаменту не виявилось.

У відповідь на заклик Г. Хайда створити абсолютно нову широкомасштабну програму навчання для якнайшвидших реформ в економіці, політиці і освітньої системі в країнах Близького Сходу Держдепартамент запропонував нову програму публічної дипломатії США під назвою «Ініціатива співпраці на Близькому Сході» (Middle East Partnership Initiative)<sup>118</sup>.

У 2002 р вона поширювалася на 15 наступних держав регіону: Алжир, Бахрейн, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Кувейт, Ліван, Марокко, Оман, Катар, Саудівська Аравія, Туніс, ОАЕ та Палестинські території 1100. Білий дім відмовився включити в даний список рекомендації Конгресу щодо Ірану, Іраку, Лівії. Пізніше число країн було розширено і досягло близько 20 станом на 2014 р Сьогодні програма охоплює країни, розташовані в Північній

---

<sup>116</sup> US International Broadcasting. GAO Report to the Committee on International Relations, House of Representatives, July 2003, GAO-03-772 // US General Accounting Office. URL: [www.gao.gov/cgi-bin/getrpt?GAO-03-772](http://www.gao.gov/cgi-bin/getrpt?GAO-03-772)

<sup>117</sup> HR1950. To establish the Millennium Challenge Account to provide increased support for certain developing countries; to authorize the expansion of the Peace Corps; to authorize appropriations for the Department of State for fiscal years 2004 and 2005; and to authorize appropriations under the Arms Export Control Act and the Foreign Assistance Act of 1961 for security assistance for fiscal years 2004 and 2005. Introduced by Hyde H., May 05, 2003 // The Library of Congress. URL: <http://thomas.loc.gov>

<sup>118</sup> Middle East Partnership Initiative // Department of State. URL: [www.mepi.state.gov](http://www.mepi.state.gov)

Африці, а також на Близькому і Середньому Сході: Алжир, Бахрейн, Єгипет, Іран, Ірак, Ізраїль, Йорданія, Кувейт, Ліван, Лівія, Марокко, Оман, Палестина, Катар, Саудівська Аравія, Сирія, Туніс, Об'єднані Арабські Емірати і Ємен. Для цих країн Держдепартамент створив 350 програм, спрямованих на створення демократії в регіоні. Сьогодні там діє близько 450 програм<sup>119</sup>. Була вироблена нова цільова аудиторія (замість діючої еліти і військових пропонувалося навчати дітей і жінок), модифікована тактика реалізації програм (замість підтримки політичних режимів і армії пропонувалося створювати альтернативні партії, некомерційні організації, реформувати систему освіти).

У 2004-2005 рр., Коли вже відбулися інтервенції в Афганістан і Ірак, а реалізація різних програм пройшла початковий етап, США більш виразно сформулювали основні цілі своєї публічної дипломатії на Близькому Сході: 1) зміна політичного устрою (демократизація) через створення партій, підготовку альтернативних політиків, емансипацію жінок і формування лояльної і демократично налаштованої молоді; 2) реформування всієї системи освіти за допомогою розширення доступу жінок до освіти, ревізії навчальних планів і забезпечення шкіл і університетів американськими учебниками<sup>120</sup>.

Одними з пріоритетних країн в цій програмі були Єгипет, Йорданія, Марокко та ін. З цих країн залучалося найбільшу кількість жінок-мусульманок, бізнесменів і школярів для короткотермінового навчання у США, чого не спостерігалось раніше. Саме в цих країнах спостерігалася падіння позитивних оцінок політики США, що і визначило першорядне становище цих країн в сучасній публічної дипломатії уряду США.

---

<sup>119</sup> Middle East Partnership Initiative // Department of State. URL: <http://2002-2009-mepi.state.gov/index.htm>

<sup>120</sup> Middle East Partnership Initiative Offers Tools for Supporting Reform, but Project Monitoring Needs Improvement. Report to Congressional Requesters. United States Government Accountability Office, 2005 // U.S. Agency of International Development. URL: [www.usaid.gov](http://www.usaid.gov)

Демократизація політичного режиму була оголошена як основна мета програм публічної дипломатії США. Досягнення даної масштабної мети передбачалося за допомогою формування нової політичної еліти, емансипації жінок і «вирощування» молоді, орієнтованої на цінності демократії. У багатьох країнах діяла програма під назвою «Побудова коаліцій і підготовка управлінських кадрів для політичних партій, неурядових організацій і громадянського суспільства». Програма інтенсивно проводила створення нових демократично орієнтованих лідерів. США намагалися впливати на формування кадрового складу урядів і парламентів в країнах Близького Сходу. Емансипація жінок є одним з найцікавіших напрямків публічної дипломатії США. Під цим терміном уряд США має на увазі отримання жінкою Сходу політичних і економічних прав, т. Е. Права на участь в політичній боротьбі і голосуванні, а також права на створення свого бізнесу.

Емансипація жінок повинна привести до зміни підвалин традиційного східного суспільства, де роль жінки в суспільстві обмежується законами шариату. Особливою популярністю користуються американські школи політичних технологій, створені в Катарі і Кувейті. За допомогою навчання канонам політичної боротьби деякі слухачки шкіл стали членами парламенту Йорданії, Омана, Туреччини, Кувейту, Бахрейну та Іраку.

Програма «Міжнародний гість» (International visitor) щороку відбирає до 55 арабських жінок відвідати США з метою ознайомлення з американським виборчим процесом. Саме на жінок, що мають лідерські якості, уряд США зробило ставку для створення нових партій в країнах Близького Сходу<sup>121</sup>. Їх навчають основам політичних технологій, виборчого права; з них створюють парламентаріїв і підприємців, вчителів та суддів. з'являються і перші реальні успіхи в здійсненні подібної тактики: в Туреччині одна з учасниць програми «Ініціатива співпраці на Близькому Сході» недавно стала членом парламенту; в Омані - займає пост в уряді; король Йорданії

---

<sup>121</sup> Powell C. Building Hope for the Years Ahead // U.S. Department of State Archive. URL: <http://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2002/15920.htm>



включив в свій уряд двох жінок, які пройшли навчання за новою програмі США; в Бангладеш під тиском жінок, які прибули після короткотермінового навчання у США, банки стали видавати кредити слабкій половині людства для розвитку бізнеса<sup>122</sup>.

Тільки в Афганістані уряд США здійснив близько 200 проектів для жінок. Тепер Міністерство у справах жінок і Міністерство охорони здоров'я очолюють жінки. У Міністерстві торгівлі і МЗС Афганістану за бюджетні гроші США розвиваються два відділи по реалізації освітніх програм з метою створення шару підприємців-жінок. Під всіх провінціях країни існують освітні центри, де американські викладачі формують політично грамотних, які вміють відстоювати свої права жінок Афганістана<sup>123</sup>. США зуміли повернути в школи 1 млн дівчаток, що є деяким успіхом такої масованої освітньої політики США.

«Вирощування» молоді, орієнтованої на демократичні цінності та США, також було одним з методів побудови демократії в країнах Близького Сходу. Вперше за всі роки існування американської публічної дипломатії в освітні програми США стала залучатися молодь, яка представляє найбільш вразливі верстви суспільства, які не мають змоги отримати освіту, тобто є молоддю групи ризику, що має високі шанси стати членами терористичних угруповань. Неодноразово представники Держдепартаменту заявляли, що «в програми освіти залучається молодь «неелітного» походження, що є нетиповою політикою США»<sup>124</sup>.

До терористичних атак 2001 року уряд США запрошувало в свої програми, як правило, молодь, що має перспективи зайняти міцні позиції в

---

<sup>122</sup> Harrison P., Assistant Secretary of State for Educational and Cultural Affairs. Remarks at the Arab International Women's Forum, October 23, 2003 // Department of State. URL: <http://www.state.gov/pd>

<sup>123</sup> US Commitment to Women in Afghanistan // Office of International Women's Issues. URL: <http://www.state.gov/s/gwi/>

<sup>124</sup> Public Diplomacy in the Middle East and South Asia: Is the message getting through?. Hearing Before the Subcommittee on the Middle East and South Asia of the Committee on Foreign Affairs. House of Representatives, 110th Congress, 1st Session. May 16, 2007. Wash. D. C.: GPO, 2007. P. 19

суспільстві в області управління. Сьогодні цільова молодіжна аудиторія в програмах США кардинально змінилася. Перш за все вона помолодшала. В програми освіти залучаються не студенти старших курсів, як було раніше, а школярі від 8 до 17 років. Для них створюються спеціальні школи з навчання основам демократії та громадянського суспільства. Тільки в Сані, столиці Ємену, через подібну школу пройшли 30 000 школярів за три роки 1117. Найбільш активно навчається молодь з Лівану, на який Держдепартамент покладає великі надії в плані демократичних перетворень.

Іншим способом пропаганди демократичної системи цінностей є програма короткострокового перебування молоді в США, де підлітків поміщають в американські сім'ї та школи. Загальна кількість навчених досягає 10 000 людина, і, на думку Білого дому, відбір тінейджерів 8-17 років і їх подальше проживання в американських сім'ях є найбільш ефективним способом впливу на демократизацію традиційних суспільств, оскільки молодь саме такого віку може вбирати нові ідеї, а пізніше - втілювати їх в життя.

Наступним напрямком публічної дипломатії США в країнах Близького Сходу є медійні, або інформаційні програми. Рада міжнародного мовлення (Broadcasting Board of Governors) 1120 став нести відповідальність за все інформаційні програми США, що йдуть через радіо, телебачення та мережу Інтернет. Совет керуючих мовленням був створений в 1994 році як відділ в Інформаційному агентстві США. Після реорганізації агентства рада отримала статус незалежного федерального агентства і очолив всі програми радіо-, теле- і інтернет-мовлення США, ставши одним з найбільших інформаційних об'єднань в світі. Рада керуючих мовленням визначає стратегічний напрям інформаційних програм США, розподіляє ресурси, оцінює ефективність роботи служб мовлення і співпрацює з Конгресом з питань фінансування.

Крім того, він забезпечує технічне оснащення всіх 1200 партнерів міжнародного мовлення США<sup>125</sup>.

Для розвитку інформаційних програм в країнах Близького Сходу Рада створила особливу мережу мовлення, що складається з теле- і радіоканалів, що ведуть мовлення на країни Близького Сходу. За кілька років XXI ст. адміністрація США створила порядку десяти нових каналів, які намагалися впливати на населення регіону. Була створена «Близькосхідна мережу мовлення» Middle East Broadcasting Network), що складається з декількох радіостанцій і телеканалів, таких як радіо «Сава» (Radio Sawa), радіо «Фарда» (Radio Farda) телеканал «Альхурра» (TV Alhurra). Саме вони стали направляти меседж про США в країни Близького Сходу і мобілізувати активну частину населення навколо американських цінностей.

Першою спробою США вплинути на населення країн Близького Сходу стала мережа цілодобових радіостанцій радіо «Сава» (Sawa), створена в 2002 р. ефірі радіо існує сім спеціальних потоків, які ведуть мовлення на різних арабських діалектах. На даний момент радіо «Сава» працює в Марокко, Йорданії, на Палестинських територіях, в Кувейті, Бахреїні, Катарі, ОАЕ, Іраку, Лівані, Ємені, Сирії і Лівії. У тому ж 2002 року американське уряд створив радіо «Фарда» (Farda) і Перську службу «Голосу Америки». Вони були створені за моделлю радіо «Сава». Основною цільовою аудиторією каналу є молодь до 30 років. основну частину ефіру радіостанції займають трансляція популярної західної і арабської музики, а також регулярні випуски новин, інтерв'ю з політиками, спортивні передачі.

Радіо «Фарда» є як на середньохвильових і FM-частотах, так і через Інтернет<sup>126</sup>. Основним реципієнтом програм радіо «Фарда» є Іран. Для залучення публіки в перші роки роботи музика на каналі займала в п'ять разів

<sup>125</sup> Fiscal Year 2009 Budget Request. Executive Summary. Broadcasting Board of Governors. P. 5 // Broadcasting Board of Governors. URL: [http://www.ibb.gov/reports/budget/bbg\\_fy09\\_budget\\_request.pdf](http://www.ibb.gov/reports/budget/bbg_fy09_budget_request.pdf)

<sup>126</sup> Annual Report 2003. Broadcasting Board of Governors. P. 17 // Broadcasting Board of Governors. URL: <http://www.bbg.gov/reports/03anrprt.pdf>

більше ефірного часу, ніж інформаційні передачі. десятихвилинні випуски новин та прогноз погоди щогодини переривали трансляції іранської і міжнародної музики. Починаючи з 2007 р число інформаційних випусків радіо значно збільшилася. Канал став регулярно аналізувати і важливі події в регіоні, серед яких - конфлікт Ізраїлю з Палестиною і світові проблеми.

У 2004 р уряд США створило перший телеканал Alhurra ( «Вільний»), віщає арабською мовою для 22 країн Близького Сходу. Канал був створений як альтернатива арабським каналах для трансляції інформації про останні світові новинах. Вона включає в себе ранкові ток-шоу, програми для дітей, розважальні програми, шоу для жінок, телесеріали і різні новинні передачі, загальний час яких в ефірі телеканалу становить дев'ять годин щодня. Серед програм телеканалу - дискусійні передачі, програм-зустрічі з експертами, прямі трансляції та ін. У телеканалу є власні журналісти в більшості країн світу, а також в державних установах США, що дозволяє вести прямі трансляції засідань Конгресу і уряду Сполучених Штатів.

Сполучені Штати Америки також впроваджують ініціативи з модернізації системи освіти в школах і ВУЗах, що має на увазі зміну навчальних планів, перенавчання професорсько-викладацького складу, забезпечення освітніх установ американськими підручниками. Однак, «багато країн намагаються не допустити присутності США в своїх освітніх установах. Саудівська Аравія, Йорданія, Алжир і навіть університети Іраку з недовірою ставляться до пропозицій США щодо реформування навчальних дисциплін в школах і університетах. Крок за кроком американського уряду вдається зломити опір найбільших ВНЗ, проте в регіоні залишається мережу ісламських, традиційно закритих університетів, які не допускають поширення американського впливу в своїх стінах».

Найбільш успішними в цьому напрямку можна вважати реформи в школах, які стосуються будівництва шкіл і доступу до шкільної освіти жінок і дівчаток в Афганістані, Йорданії, Ємені, Іраку, Палестині. «В Іраку, наприклад, за роки окупації було побудовано близько 3000 шкіл, і одна

третина всіх вчителів пройшла перенавчання по застосуванню американських методів викладання». Також впроваджуються такі дисципліни, як «основи громадянського суспільства», «основні права людини», «принципи демократії».

В університетах Алжиру, Тунісу, Бахреїну, Оману, Марокко і Саудівській Аравії Сполучені Штати Америки зуміли домогтися впровадження нових предметів - американістики, юриспруденції та журналістики. Впровадження північноамериканських досліджень розвивається досить повільно через опір адміністрації ВНЗ - створені одна кафедра в університеті Йорданії і дві - в університетах Палестини. В якості порівняння можна навести університети країн Західної Європи - за 10-15 років після закінчення Другої світової війни в рамках поширення антикомуністичної ідеології кафедри по північноамериканським досліджень були відкриті практично в кожному вищому навчальному закладі.

Обрання Б. Обами в 2008 р дало США шанс на завоювання Близького Сходу - особливо його молоді - невійськовими методами. Образ Б. Обами як «антитези Буша», його знаменита Каїрська промова, крім іншого, давали надію на зміну характеру американської політики в регіоні. Події арабської весни, військова кампанія НАТО в Лівії і зигзаги американської політики в Сирії і Іраку обрушили ці надії. Одні вважали, що Б. Обама так і не зміг протистояти американській традиції силової зміни «поганих хлопців». Не допомогла в цьому відношенні і виверт «лідерства через спину» в Лівії: разом з Францією і Великобританією США вважають одно причетними до повалення М. Каддафі. Інші, навпаки, розчарувалися, як їм здавалося, недостатньою рішучістю Б. Обами в справі підтримки опозиційних груп і повстанців. Так чи інакше, позиції США в регіоні похитнулися з точки зору довіри до Вашингтону і сприйняття його «надійності». Розчарування посилилося в другій президентський термін президента-демократа, коли незадоволеними політикою Б. Обами, в тому числі його підходом до Ірану,

стали вже традиційні союзники США в регіоні - Ізраїль і арабські монархії Перської затоки.

Д. Трампу вдалося в якійсь мірі виправити цю тенденцію - «похід на Іран» підбадьорив ізраїльтян і саудитів. В Ізраїлі американський президент отримав величезну популярність. Разом з тим картинка «Америки Трампа», яка з дня на день створюється ліберальними мейнстрім-виданнями США, поведінку і рішення самого президента, його анти-мусульманські заборони, в цілому приклеївся образ ворога мусульман і друга Ізраїлю багато в чому підривають ті елементи сприйняття, які зберігалися у населення регіону щодо США протягом десятиліть<sup>127</sup>.

Укупі з політичними «коливаннями» Сполучених Штатів в регіоні в останні роки цей «коктейль» здорово розгойдав той самий побутовий антиамериканізм. При цьому - і це досягнення десятиліть копіткої роботи американців на ниві «м'якого впливу» - від США не відвернулися зовсім. Для багатьох в регіоні США - як і раніше найбажаніший партнер. Від Америки просто чекають більшого, навіть якщо не дуже виразно формулюють, що саме це «більше» означає, а сама Америка не впевнена, що хоче це «більше» надати.

Після дій Д. Трампа, адміністрація Дж. Байдена, ймовірно, внесе серйозні зміни в політику попередньої адміністрації. Станом на сьогоднішній день, в регіоні Близького Сходу реалізовується ряд програм американської публічної дипломатії. Зокрема, в межах Близькосхідної Ініціативи осінню 2021 року вже діяли освітні програми обміну для випускників середніх шкіл Алжиру, Бахрейну, Єгипту, Йорданії, Іраку, Лівану, Лівії та Марокко.

На сучасному етапі широкі перспективи публічної дипломатії США в близькосхідному регіоні відкриваються завдяки Інтернету та соціальним мережам. Інтернет-медіа стають дедалі доступнішими як в окремих арабських домогосподарствах, так і в Інтернет-кафе та інших місцях

---

<sup>127</sup> Сучков М. Россия на Ближнем Востоке: «Делайте с нами — и останетесь собой». URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/rossiya-na-blizhnem-vostoke-delayte-s-nami-i-ostanetes-soboy/>

існування громад. Враховуючи масштаби контенту, який базується в мережі Інтернет, окремі особи можуть зіставляти власні інтереси з іншими, які відображаються на сторінках Facebook, Twitter, YouTube тощо. Нарешті, перспективою для американської публічної дипломатії в близькосхідному регіоні є молодь. Швидко зростаюча молодь в країнах з більшістю мусульман має розглядатися як можливість для публічної дипломатії США, а не як загроза. Дослідження показують, що молоді люди краще сприймають американські цінності, особливо коли вони мають доступ до Інтернету<sup>128</sup>.

### **3.3. Реалізація публічної дипломатії США на пострадянському просторі та в Україні**

У 1992 р в Тбілісі було відкрито представництво Агентства міжнародного розвитку США. З середини десятиліття Грузія значилася другим в рядку витрат фінансових коштів для розвитку демократії. Закавказькому державі призначалося 30 млн дол. На побудову демократичного режиму<sup>129</sup>. До початку 2000-х рр. Грузинська держава стала отримувати безпрецедентне за обсягами фінансування програм публічної дипломатії<sup>130</sup>. Головною метою США було створення мережі лідерів-реформаторів, які складуть проамериканську еліту і приведуть країну до зміни політичного режиму<sup>131</sup>.

Основною законодавчої бази роботи Агентства міжнародного розвитку в Грузії є угода між урядом Грузії і урядом США щодо співпраці в сфері

<sup>128</sup> Завада Я. І., Дударчук В. І. Публічна дипломатія як засіб «м'якої сили» США на Близькому Сході // Політичне життя. № 3. 2021. С. 119.

<sup>129</sup> Department of State and Related Agencies Appropriations Act, 1996. Public Law 134, 104 Congress. April 26, 1996; Foreign Operations, Export Financing, and Related Programs Appropriations Act of 1996 // U.S. Congress, House of Representatives

<sup>130</sup> Цветкова Н.А. Публичная дипломатия США: от «мягкой силы» к «диалоговой пропаганде» // Международные процессы. Том 13. № 3. 2015. С. 122.

<sup>131</sup> U.S. Government Assistance to and Cooperative Activities with Eurasia, FY 2002. Wash., D.C.: Department of State. Bureau of European and Eurasian Affairs, 2003.

гуманітарної, технічної та економічної допомоги від 31 липня 1992 року і угоду між урядом Грузії і урядом США щодо співробітництва в сфері оборони від 10 грудня 2002 Указ уряду Грузії від 23 квітня 2004 р продовжив угоду 1992 на невизначений термін<sup>132</sup>.

Механізм публічної дипломатії по демократизації Грузії полягав в наступному: з 1996 р між урядом Грузії і адміністрацією США встановлюються щільні зв'язку. Це призвело до реформ як на рівні уряду Грузії, так і на рівні всієї держави. Для цього було створено спеціальний навчальний заклад, Грузинський Інститут державного управління, яке здійснювало відбір і навчання майбутніх державних службовців Грузії. Паралельно з цим за підтримки створеного раніше Грузинського фонду в області стратегічних і міжнародних відносин йшло формування еліти грузинської армії і спільноти експертів, які були орієнтовані на партнерство з США.

Таким чином, склалося ланка реформаторів, які були готові на рішучі дії проти президента. Наступним кроком були створення проамериканських партій і проведення виборів з це-ллю приведення їх до влади, а також організація незалежних ЗМІ, які будуть займатися агітаційною роботою. Крім цього, існуючі засоби масової інформації стали володарями всіляких американських грантів, які видаються для освітлення ходів парла-ментських виборів<sup>133</sup>.

Парламентські вибори 2003 року, на які робили ставку США, повинні були складатися-ся, в зв'язку з чим проектами публічної дипломатії були мобілізовані прихильники партій, які виступають за оновлення і реформи Грузії. За даними exit poll, на голосування прийшло понад 60% населення. Спостерігачами на цих виборах були різні, в більшості своїй американські, міжнародні організації

---

<sup>132</sup> Ministry of Finance of Georgia Order № 283, April 23, 2004 // Official site of the United States Agency for International Development in Georgia. URL: [www.georgia.usaid.gov](http://www.georgia.usaid.gov)

<sup>133</sup> Eurasia Fund (Georgia), 1999. Annual Report. URL: <https://www.eurasia.org/AnnualReports>



Саме коаліція між місцевими та міжнародними спостерігачами, вмiла робота ЗМІ i лiдерiв партiй привели до вуличним демонстрацiям не згодних з результатами виборiв i, як наслiдок, до революцiї троянд. Нарештi, найголовнiше i широко вiдоме досягнення публiчної дипломатiї США - це офiцiйнi вибори президента Грузiї М. Саакашвiлi в сiчнi 2004 р У звiтi Агентства мiжнародного розвитку з цього приводу вказувалося, що «президент заявив про свою готовнiсть укоренити в Грузiї захiднi стандарти в областi демократизацiї, економiчної реформи та управлiння країною»<sup>134</sup>.

Зi змiною влади у Грузiї у 2013 році, американський вплив дещо знизився. Однак, i сьогодні у Грузiї працюють американські куточки - невеликi громадські центри в американському стилi, розташованi в мiсцевих бiблiотеках та iнших громадських закладах. Дiяльнiсть American Corners будується на партнерствi. Мета Американських куточкiв - сприяти взаєморозумiнню та співпрацi мiж грузинським та американським народами, надаючи точну iнформацiю про США. Американські куточки доступнi та вiдкритi для грузинiв рiзного вiку. Щоденнi заходи American Corner та рiзноманiтнi програми включають програму спiкерiв з англiйською мовою, курси англiйської мови, показ американських фiльмiв, клуби книг та читання, дискусiйнi клуби, Makerspace та святкування американських свят<sup>135</sup>.

Також американське посольство в Грузiї представляє низку освітнiх програм та програм обмiну.

Публiчна дипломатiя США в Центральнiй Азiї активiзувалася вiдразу пiсля розпаду СРСР. США спробували скористатися тим iнформацiйно-культурним вакуумом, який утворився в рeгiонi, i активно почали його заповнювати продуктами американського мас-медiа.

<sup>134</sup> Georgia. U.S. Government Assistance to and Cooperative Activities with Eurasia, FY 2004. Report. Department of State. Bureau of European and Eurasian Affairs // Department of State. URL: <http://www.state.gov/p/eur/rls/rpt/23621.htm>

<sup>135</sup> ამერიკული კუთხეები/ აშშ – ს საელჩო გურზიამი: ოფიციალური ვებ – გვერდი [Посольство США в Грузии: официальный веб сайт]. URL: <https://ge.usembassy.gov/ka/education-culture-ka/american-corners-ka/>

Американці обзавелися широкою мережею ресурсних центрів по всьому регіону, які активно працюють з населенням в найвіддаленіших районах. Таких центрів у США тут близько півсотні, і найбільш важливими з них є так звані «Американські куточки» (American corners), число яких в країнах Центральної Азії досягає 24<sup>136</sup>. Ці «куточки» займаються поширенням інформації про американську зовнішню політику, про життя, роботу і освіту в США, тобто, взагалі кажучи, тим, з чого зазвичай і складається рутинна частина роботи в сфері публічної дипломатії.

Ще одним важливим механізмом публічної дипломатії США в регіоні є НУО, які співпрацюють в різних областях як з державними структурами, так і з місцевими незалежними і / або опозиційними ЗМІ. Ступінь їх «симпатій» до опозиційних настроїв варіює, хоча спроби зіграти роль арбітра або, тим більше, сполучної ланки між офіційною владою і їх опонентами, практично ніде не увінчалися успіхом<sup>137</sup>.

Крім активної роботи в традиційних форматах на місцях, публічна дипломатія США в регіоні останнім часом дуже активно використовує можливості Web 2.0. Це пояснюється, по-перше, більш зручним способом швидкої передачі інформації; по-друге, значним поширенням і постійним збільшенням числа користувачів мережі Інтернет в державах Центральної Азії, а також їх громадян, які перебувають тимчасово за кордоном (Переважно в Росії). Майже всі посольства і ресурсні центри США представлені в найпопулярніших соціальних мережах пострадянського простору («Однокласники», «Вконтакте», «Фейсбук», відеохостинг «Ютуб»). Дуже продуктивно і на всіх мовах центральноазіатського регіону працює перевірений часом інформаційний інструмент публічної дипломатії США - «Радіо Свобода». Також функціонує інтернет-версія американського каналу «Голос Америки» на узбецькій і перській мовами. Чисельність користувачів

---

<sup>136</sup> Фоминых А. Проецирование «мягкой силы»: публичная дипломатия США и России в постсоветской Центральной Азии // Центральная Азия и Кавказ. 2018. Т. 13. Вып. 3. С. 78.

<sup>137</sup> Бахриев Б.Х. Публичная дипломатия как инструмент достижения внешнеполитических целей США в Центральной Азии // Международная аналитика. 2018. №1(23). С. 35.

цих інформаційних джерел не має скільки-небудь достовірних оцінок, але завдяки мережевій активності американська сторона забезпечила собі стійке інформаційну присутність в регіональному просторі, яке можна використовувати ситуативно, в залежності від змін в національній системі стратегічного цілепокладання.

Публічна дипломатія США в Центральній Азії як інструмент досягнення зовнішньополітичних цілей має регіональне і глобальне вимірювання. З початку 2000-х рр. в регіоні активно працювали представники «Корпусу миру», але гіпертрофована увага цієї організації до питань демократії, прав людини та іншим чутливим в центральноазіатських реаліях аспектам призвело до її догляду, а як вважають спостерігачі, - «видворенню» з регіону. В даний час «Корпус миру» продовжує працювати тільки в Киргизії, але і там він періодично стає об'єктом гострої критики, яку не може ігнорувати, тобто йому доводиться адаптуватися до настроїв, умов та правил приймаючого суспільства<sup>138</sup>.

Високу активність американських НУО в сфері регіональної публічної дипломатії США пояснюють необхідністю боротьби з «російською пропагандою» і «інформаційної агресією» в Центральній Азії, на які до останнього часу, згідно з даними щорічного звіту з публічної дипломатії та міжнародного мовлення США виділялися додаткові кошти.

Крім присутності в соціальних мережах та інших платформах Інтернету, американці займаються підготовкою блогерів та незалежних інтернет-журналістів. На цьому напрямку виділяється Internews Network – відома американська неурядова організація. Вона має філії в Киргизії, Казахстані і Таджикистані. І, як і інші американські НУО, приділяє підвищену увагу проектам в області інтернет-журналістики, роз'яснюючи технічні та правові аспекти створення ЗМІ в інтернеті, поширюючи програму TunnelBear та багато інших програм, що дозволяють подолати блокування

---

<sup>138</sup> Шаклеина Т. А. В чем «призвание» Америки? // Международные процессы. 2004. Т. 2. № 5. С. 37.

соціальних мереж. Американські НПО в центральнопівденноазійських країнах часто запрошують IT-фахівців з США, які читають місцевим колегам лекції, проводять семінари та конкурси<sup>139</sup>.

У 2011 р займала в той період пост Держсекретаря Гіларі Клінтон, заявила про висунення ініціативи «Нового шовкового шляху» (New Silk Road), здійснення якої передбачало створення регіональної економічної інтеграції Центральної та Південної Азії. У реалізації даного проекту одним з головних компонентів було названо налагодження бізнес-контактів між країнами, ніж як раз постійно і займається публічна дипломатія США в регіоні. Наприклад, завдяки американському фінансуванню організуються конференції для підприємців з центральнопівденноазійських країн, проводиться аналітична робота в вузах і поліпшується комунікаційна інфраструктура<sup>140</sup>.

Слід зазначити проект USAID з регіонального економічного співробітництва (Regional economic cooperation project - REC). Одне з його заходів - щорічний Центральноазійський торговий форум є важливим майданчиком для налагодження торговельних зв'язків, встановлення прямих бізнес-контактів, сприяння розвитку міжнародної торгівлі. За останні роки більш 3 000 підприємців, експертів, лідерів громадської думки з 20 країн взяли участь в роботі форуму. У 2015 р його підсумками було підписано Меморандуми про співпрацю та протоколи намірів на загальну суму понад 45 млн дол. На поставку товарів, надання транспортно-логістичних послуг, організацію тренінгів, виставок і ярмарок.

Публічна дипломатія США в Центральній Азії активно залучена також в боротьбу за культурно-комунікаційне домінування. Основні завдання в цьому плані пов'язані зі створенням позитивного іміджу США; поширенням американської культури, цінностей, ідей; сприянням розуміння американської системи правління і позитивному сприйняттю американської

---

<sup>139</sup> Попов Д. С. Цифровая дипломатия США в Центральной Азии // Российский институт стратегических исследований, 27 июня 2012. URL: <http://riss.ru/analitics/2566/>

<sup>140</sup> Clinton vows to thwart new Soviet Union // The Financial Times, December 7, 2012. URL: <https://www.ft.com/content/a5b15b14-3fcf-11e2-9f71-00144feabdc0>

зовнішньої політики. Завдяки різноманітним ресурсів своєї «м'якої сили», США досить успішно конкурують в регіональному культурному сегменті з Росією, хоча і поступаються їй за рівнем представленості<sup>141</sup>.

Актори публічної дипломатії США активно працюють з молодим поколінням громадян центральноазіатських країн, для якого вивчення англійської мови нерідко включено в число найважливіших пріоритетів. Американські центри, «куточки» і освітні програми пропонують досить цікаві варіанти вивчення мови і застосування набутих знань. Випускники американських ВНЗ і учасники обмінних програм виділяються хорошою предметною підготовкою і соціальною активністю. Як правило, вони працевлаштовуються в західних НУО, а їх знання місцевих звичаїв, традицій, особливостей менталітету і стереотипів допомагають в підвищенні ефективності американської публічної дипломатії в регіоні. Виділяючись до того ж підвищеною політичною активністю, цей контингент є одночасно продукт і стратегічний ресурс публічної дипломатії США, які можуть бути затребувані для досягнення найрізноманітніших зовнішньополітичних установок.

Починаючи з середини 1990-х рр. Україна стала займати перше місце за обсягами коштів, що вкладаються для розвитку демократії. За нею слідувала Грузія. У 2000-2004 рр. Україна і Грузія стали отримувати безпрецедентне за обсягами фінансування програм публічної дипломатії. США фінансували масштабні програми навчання лідерів партій, членів уряду, журналістів і керівників НУО. Створення мережі лідерів-реформаторів стало позначатися як вірний і ефективний спосіб реформування політичного устрою пострадянських держав. Знамениті програми навчання для діючої еліти (International Visitor Program) і еліти потенційної (Muskie Program) також найбільш активно працювали тільки в

---

<sup>141</sup> Бахриев Б.Х. Публичная дипломатия как инструмент достижения внешнеполитических целей США в Центральной Азии // Международная аналитика. 2018. №1(23). С. 36.

цих двох країнах, що швидко призвело до формування проамериканської правлячої еліти.

У 2004 р. уряд США запросив до участі в програмах навчання, обміну та ін. понад 65 000 громадян України. Це було пов'язано насамперед з проведенням президентських виборів 2004 р. Більшість учасників програм США вивчали принципи партійного будівництва і політичної діяльності. Грузія також показувала зростання числа громадян, задіяних урядом США у своїх програмах. Однак цифри значно відрізняються. Після 2004 року відбулося зниження числа учасників програм і обсягів фінансування програм публічної дипломатії в силу досягнутих результатів.

На просування демократії в країнах СНД було виділено 641 млн доларів в 1996 р. На першому місці перебувала Україна, якій були надані 225 з 641 млн доларів. Причинами такого пріоритету називалися демократичні реформи, що проводяться в країні, і необхідність забезпечення безпеки атомних реакторів. Грузія в ті роки солідно відставала від України, і їй призначалося тільки 30 млн доларів на побудову демократії. Причиною допомоги Україні у створенні демократії буде названа важлива геополітична та економічна роль України в Центральній і Східній Європі. Крім того, Україна є членом найбільших міжнародних організацій, зокрема Ради Європи, а також вона висловила бажання увійти в інші «європейські та трансатлантичні організації».

У середині 1990-х рр. Агентство міжнародного розвитку було визначено як основний механізм реалізації програм публічної дипломатії, пов'язаних з політичним устроєм України. Однією з цілей Агентства ставилася реалізація геостратегічних інтересів США в тих країнах, де воно функціонує. Всі кошти, що виділяються з Конгресу США на реалізацію програм у політичній сфері в Україні, спрямовувалися в Агентство міжнародного розвитку і в його представництво на Україні, яке було відкрито на початку 1990-х рр. Основними партнерами в реалізації даного завдання стали такі видатні організації як Національний демократичний

інститут, Міжнародний республіканський інститут, фонди «Євразія» і «Internews Network», IREX та ін. Відмінною особливістю роботи Агентства є мережевий принцип розподілу фінансових ресурсів.

Агентство міжнародного розвитку тільки розробляло рамкові програми публічної дипломатії і стежило за їх виконанням на Україні, а зазначені партнери Агентства формували більш конкретні грантові програми для своїх грантпоотримувачів в Україні. У підсумку, місцеві українські неурядові організації ставали остаточними механізмами з реалізації проектів Агентства міжнародного розвитку, причому учасники проектів могли і не підозрювати, що джерелом фінансування їх діяльності є США.

Українські організації, які отримували гранти від Агентства міжнародного розвитку, Національного демократичного інституту або Міжнародного республіканського інституту, повинні були підготувати звіт про реалізацію проекту. Більшість проектів досліджуваного періоду присвячені створенню прозорості у виборній системі України. У 1995-1996 рр. Агентство міжнародного розвитку створює особливу програму демократизації України, яка отримала назву «Демократія і управління». Українське відділення Агентства реалізувало кілька проектів в рамках цієї масштабної і рамкової програми, які були пов'язані з програмами публічної дипломатії: створення партій, незалежних ЗМІ, НУО і розвиток громадянського суспільства, здатного на політичні акції і проведення прозорих виборів. На підставі аналізу документів Агентства міжнародного розвитку, Конгресу США, а також українських організацій не можна не побачити, що США приділяли величезну увагу проблемі проведення виборів і перемоги ліберальних кандидатів і партій.

Проекти Агентства міжнародного розвитку були сконцентровані в області законодавства, партійного будівництва та створення нових НУО і ЗМІ. В Україні Агентству міжнародного розвитку вдалося протягом тривалого часу підтримувати і розвивати політичну активність неурядових організацій і громадян в цілому. Основними методами реалізації проектів

були тренінги, конференції, семінари, круглі столи для спостерігачів, представників НУО, ЗМІ, політичних партій, депутатів парламенту. Агентство міжнародного розвитку займалося виданням інструкційних брошур, листівок, залучало молодь до організації вуличних заходів, а також за допомогою організації стажерських програм впроваджувало своїх грантоотримувачів в урядові кола.

Для створення нових партій демократичного спрямування в середині 1990-х рр. Агентство міжнародного розвитку стало розробляти масштабну програму партійного будівництва на Україні під назвою «Political Process and Party-Building Program». Основне завдання програми – сформувати партії і навчити їх лідерів і активістів основам політичних технологій.

У 1995 р. почалися широкомасштабні семінари для створення партійних і політичних коаліцій. Національний демократичний інститут і Міжнародний республіканський інститут провели серію семінарів для українських парламентарів і політиків місцевого рівня. Був створений Комітет виборців України (the Committee of Voters of Ukraine), метою роботи якого була і є досі мобілізація громадян у період виборів, а також здійснення моніторингу виборів. Дана діяльність США призвела до організації перших демократичних і прозорих виборів до Верховної Ради в 1995 р. Агентство міжнародного розвитку зуміло мобілізувати понад 4000 волонтерів для здійснення моніторингу виборів. А в 1998 р. Агентство міжнародного розвитку домовилося з Центральною виборчою комісією України про проведення централізованого навчання 15 000 спостерігачів. У підсумку, дві провідні організації в області проведення виборів опинилися під контролем уряду США. До 2004 р. Комітет виборців України стане стратегічним ресурсним центром для мобілізації НУО України, пов'язаних із залученням виборців на виборах і проведенням політичних акцій, а ЦВК України буде майже повністю залежати від технічної допомоги, що надходить від Агентства міжнародного розвитку.



У 1996 році для підтримки ініціатив, які сприяють створенню відкритих і конкурентоспроможних політичних та економічних систем, а також захищають права людини, було засновано Фонд сприяння демократії Посольства США в Україні. Фонд сприяння демократії координується Відділом преси, освіти та культури Посольства США. Він здійснює фінансову підтримку проектів, які сприяють розвитку громадянського суспільства та підвищують громадську активність в Україні. Програма виділяє грантові кошти на реалізацію оригінальних і розрахованих на перспективу проектів, які зосереджені на перетвореннях у вказаних нижче сферах, але не обмежуються цими тематичними пріоритетами. З часу свого заснування, Фонд сприяння демократії профінансував понад 1000 проектів, реалізованих українськими громадськими організаціями<sup>142</sup>.

Починаючи з 2001 р. більше 100 представників уряду і ЗМІ стали проходити спільне навчання в США в рамках програми з вивчення виборних технологій. За звітами експертів Агентства міжнародного розвитку, їм вдалося зробити роботу Верховної Ради прозорою і більш демократичною, створити партії демократичного спрямування і мобілізувати молодь. До 2001 р. близько 100 лідерів різних партій і більше 200 представників політичних об'єднань пройшли навчання з організації вуличних кампаній під час виборів. Крім цього, до 2002 р. Міжнародний республіканський інститут мав у своєму активі понад 25 000 навчених спостерігачів, які також представляли різні партії по всій Україні. Зміна політичної культури і системи неможлива без створення незалежних ЗМІ.

Агентство міжнародного розвитку приділяло багато уваги формуванню незалежних теле - і радіоканалів, а також друкованих ЗМІ в Україні. Був створений Центр незалежних ЗМІ, який став ресурсним центром для розподілу американських грантів, новим і незалежним від уряду ЗМІ, та для навчання українських журналістів етиці незалежного репортера. Пізніше при

---

<sup>142</sup> Фонд сприяння демократії / Посольство США в Україні: офіційний веб сайт. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/democracy-grants-uk/>

Посольстві США в Києві був відкритий Фонд розвитку ЗМІ (Media Development Fund), який також фінансував вступні проекти українських ЗМІ. На відміну від створення нових законів і партій, даний проект проходив складно, нашоухуючись на опір з боку уряду та інших політичних сил України. Однак крок за кроком нові телеканали зуміли відвоювати години мовлення на центральних каналах телебачення, а незабаром на базі Центру незалежних ЗМІ був створений і перший окремий канал телемовлення.

У 2002 р. був здійснений найефективніший мережевий проект під назвою «Телекритика». Українські журналісти за рахунок коштів США створили перше Інтернет-телебачення, яке брало активну участь у президентській виборчій кампанії. Крім цього, даний проект моніторив українські ЗМІ на предмет їх залежності від тих чи інших політичних сил. Проект став популярним серед українських глядачів в силу своєї незалежної позиції. За допомогою гранту Агентства міжнародного розвитку канал також створив програму «Демократія і управління» і спільно з Центральною виборчою комісією підготував чотири телевізійні передачі з метою підвищення рівня громадянської самосвідомості українців.

Сьогодні Відділ преси, освіти та культури Посольства США в Києві підтримує мережу американських культурних та інформаційних центрів по всій Україні. Ця мережа включає вісім Американських студій. Кожна Американська студія – це партнерство між урядом США та українською бібліотекою, яка щедро надає простір та адміністративний персонал. Американські студії проводять різноманітні заходи, спрямовані на зближення американців та українців. Регулярні виступи лекторів зі США, співробітників посольства, науковців Програми ім. Фулбрайта, волонтерів Корпусу миру та інших американців дозволяють громадянам США та України вчитися один в одного, оскільки ми зміцнюємо зв'язок між нашими країнами. Наші Американські студії також є місцем проведення інших заходів посольства США, зокрема зустрічей випускників програм обмінів, фотовиставок, кінопоказів та інших програм, що сприяють кращому розумінню США.

Американські студії також організують заходи, що сприяють досягненню наших спільних цілей, за власною ініціативою<sup>143</sup>.

США пропонує українським громадянам велику кількість програм академічного обміну. Секція культури Відділу преси, освіти та культури посольства США в Україні керує програмами професійного обміну в різноманітних галузях (від біотехнологій до журналістики і політики).

Підсумовуючи викладене у третьому розділі можна дійти наступних висновків:

По-перше, латиноамериканський вектор публічної дипломатії США активно розвивається із середини ХХ ст.. На сучасному етапі ключовими інструментами реалізації американської публічної дипломатії є організація освітніх курсів із вивчення англійської мови, використання Інтернет, соціальних мереж задля створення позитивного іміджу США серед молоді країн Латинської Америки.

По-друге, в регіоні Близького Сходу реалізовується низка програм американської публічної дипломатії. Зокрема, в межах Близькосхідної Ініціативи діють освітні програми обміну для випускників середніх шкіл Алжиру, Бахрейну, Єгипту, Йорданії, Іраку, Лівану, Лівії та Марокко. Сьогодні широкі перспективи публічної дипломатії США в близькосхідному регіоні відкриваються завдяки Інтернету та соціальним мережам. Інтернет-медіа стають дедалі доступнішими як в окремих арабських домогосподарствах, так і в Інтернет-кафе та інших місцях існування громад. Враховуючи масштаби контенту, який базується в мережі Інтернет, окремі особи можуть зіставляти власні інтереси з іншими, які відображаються на сторінках Facebook, Twitter, YouTube тощо.

По-третє, публічна дипломатія США активно працює на пострадянському просторі та в Україні. США пропонують низку наукових, академічних проєктів, грантів, обмінів. Актори публічної дипломатії США

---

<sup>143</sup> Американські студії / Посольство США в Україні: офіційний веб сайт. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/window-america-centers-uk/>

активно працюють з молодим поколінням громадян більшої частини країн пострадянського простору, для якого вивчення англійської мови нерідко включено в число найважливіших пріоритетів.

## ВИСНОВКИ

Внаслідок проведення даного дослідження автором досягнуто таких *результатів*:

1. Окресливши стан наукової розробки теми, автор поділив всю досліджувану літературу за краєзнавчим критерієм: роботи українських науковців, російських вчених та американських дослідників. Автор дійшов висновку, що сфера публічної дипломатії США досить активно досліджується сучасними науковцями. Втім, роботи російських науковців носять дещо заполітизований характер, тому російські дослідники більше уваги приділяють недолікам публічної дипломатії США та показують її в більшій мірі у негативному світлі.

Джерельна баз умовно може бути поділена на чотири групи: офіційні документи глав держав, урядів та організацій; офіційні виступи, заяви, доповіді, промови державних діячів (за якими ми можемо спостерігати курс США та розвиток і використання на їх прикладі публічної дипломатії); матеріали з офіційних сайтів посольств та організацій; публікації ЗМІ.

2. Дослідницька робота виконана на основі системного, структурно-функціонального, компаративного, інституційного підходів. Серед основних принципів дослідження культурної дипломатії ЄС слід виділити принципи детермінізму, об'єктивізму, наукової неупередженості, плюралізму, наступності, історизму. Серед основних підходів, що використовував автор, слід відзначити діалектичний, компаративний, системний та інституційний підходи.

Дослідження будувалося на основі синтезу різноманітних методів наукового пізнання. Відповідно до специфіки теми, мети і завдань, предмету і об'єкту дослідження у роботі застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи. Серед загальнонаукових автор пропонує виділити наступні: метод індукції і дедукції; метод абстрагування; метод узагальнення; метод групування.

3. Під терміном «публічна дипломатія» слід розуміти діяльність різних акторів, як урядових, так і неурядових, яка покликана пояснити іноземній громадськості проведену країною зовнішню політику і спонукати ту чи іншу державу приймати свої зовнішньополітичні рішення в тому руслі, яке є вигідним даному актору.

Поняття «культурна дипломатія» є вужчим за поняття «публічна дипломатія», під яким варто розуміти як комплекс заходів, що здійснюються як центральними, так і закордонними органами зовнішніх зносин держави з метою дослідження ставлення та інформування іноземної громадськості, а також встановлення контактів закордоном, з метою покращення іміджу держави та досягнення національних інтересів. У Сполучених Штатах Америки не простежується відокремлення «культурної дипломатії» від «публічної».

4. Виявлено, що ключовою інституцією, яка займається реалізацією публічної дипломатії США, є Державний департамент США. Заступник держсекретаря а з публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю очолює зусилля Держдепартаменту щодо розширення та зміцнення відносин між народом Сполучених Штатів та громадянами інших країн. Бюро та офіси, підпорядковані заступнику міністра, просувають національні інтереси, прагнучи залучити, інформувати та зрозуміти точки зору іноземної аудиторії.

У підпорядкуванні Заступника держсекретаря з питань публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю знаходяться Бюро з питань освіти і культури, Бюро глобальних зв'язків з громадськістю, Expro Unit, Global Engagement Center, Управління політики, планування та ресурсів та Консультативна комісія США з питань публічної дипломатії. З 1948 року Консультативній комісії з публічної дипломатії Сполучених Штатів (ACPD) доручена оцінка діяльності уряду США, спрямована на розуміння, інформування та вплив на іноземну громадськість, а також на підвищення розуміння та підтримки цієї ж діяльності. ACPD проводить дослідження та симпозиуми, які дають чесні оцінки та обґрунтований дискурс щодо зусиль

публічної дипломатії в усіх урядах. Бюро з освітніх і культурних справ Держдепартаменту США сприяє розвитку взаємного розуміння між громадянами США та інших країн шляхом реалізації програм освітнього і культурного обміну.

5. Виявлено, що поширення та популяризація американських цінностей розглядається сьогодні США як допоміжний ідеологічний важіль, який може сприяти досягненню зовнішньополітичних цілей. Хоча американська публічна дипломатія не обмежується показом досягнень американського суспільства, а включає також програми заохочення збереження національних культур, яким загрожує зникнення, в більшій мірі програми в галузі культури проводяться там, де вони можуть бути доступні широким колам населення. А в тих точках світу, де Держдепартамент вважає недоцільним проводити програми публічної дипломатії, куди американські дипломати і представники інформаційних центрів не мають доступу, веде роботу Корпус миру США, який і на початку XXI ст. залишається одним з найважливіших інструментів публічної дипломатії практично у всіх регіонах світу.

Філантропічні фонди і спонсорські організації - ефективні «провідники» американського впливу, діяльність яких відображає інтереси як представників політичної та ділової еліти, так і національних інтересів держави, які в цій площині часто взаємопов'язані і взаємодоповнюють. Вони уособлюють взаємозв'язок політичних, економічних і культурних аспектів зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки.

Найбільш значні засоби реалізації неофіційного аспекту публічної дипломатії США - голлівудський кінематограф, ЗМІ, перш за все телебачення, музика, шоу-бізнес молодіжні субкультури, «живлять» масову культуру - є одними з найбільш ефективних інструментів зовнішньої культурної політики США в її неофіційному прояві.

6. З'ясовано, що період 1960-х рр. став найбільш плідним у публічній дипломатії США в країнах Латинської Америки. В подальші роки (аж до 1990-х рр.) США реалізовували в країнах Латинської Америки

наймасштабніший і ефективний проект уряду США - створення двомовних освітніх і інформаційних центрів. Система двомовності збільшила число відвідувань центрів молоддю, яка не знає англійської мови. За кілька років США створили 120 двомовних інформаційних центрів, які зробили англійську мову дуже популярною для більшості студентів. Іншим способом впливу на молодь є навчання лідерів латиноамериканських молодіжних організацій різного спрямування. Представники молодіжних організацій розміщуються в кампусах університетів США, де їм інтенсивно пропагувалася американська студентське життя, а саме такі її риси, як самоврядування і демократизм.

Виявлено, що присутність США в країнах Близького Сходу посилила Друга світова війна. У квітні 1942 р відділ по Близькому Сходу в Держдепартаменті США офіційно заявив про збільшення інтенсивності освітніх контактів між США і країнами регіону. В публічній дипломатії США на Близькому Сході були задіяні американські фонди і різні організації (наприклад, Фонд «Американські друзі Близького Сходу»). У XXI столітті уряд США став активно використовувати публічну дипломатію для ведення нової ідеологічної війни проти ісламського фундаменталізму в країнах Близького Сходу. Крім цього, уряд США став використовувати Інтернет і соціальні мережі в як новий інструмент публічної дипломатії. З'явилася «цифрова дипломатія», яка активно застосовувалася в країнах Близького Сходу і сприяла «арабській весні».

Скорочення програм та фінансування на реалізацію публічної дипломатії США в регіоні Близького Сходу, пов'язано з періодом президента Д. Трампа. Тому сьогодні Дж. Байдену потрібно змінювати підхід до цього регіону, зокрема, широкі перспективи публічної дипломатії США в близькосхідному регіоні відкриваються завдяки Інтернету та соціальним мережам.

7. Встановлено, що із розпадом СРСР пострадянський простір і такі країни, як Україна і Грузія, зайняли пріоритетне місце в публічній дипломатії



США, яка створювала нові партії, проводила вибори, навчала політиків. Прагнучи до досягнення регіональних цілей в Центральній Азії, публічна дипломатія США неминує стає інструментом реалізації цілей глобального рівня, таких як стримування впливу Росії і Китаю. З огляду на її «м'якість» і гнучкість, якими вона відрізняється від традиційної державної дипломатії, значення цього інструменту стратегії США в Центральній Азії в середньостроковій перспективі буде тільки зростати. Публічна дипломатія США в пострадянській Центральній Азії не обмежується роз'ясненням цілей і мотивів зовнішньої політики своєї країни, створенням її сприятливого іміджу і роботою по налагодженню співпраці між народами. Вона є системним продовженням зовнішньої політики США. Інструментами публічної дипломатії США в Україні є США програми академічного та культурного обміну, робота з українськими журналістами тощо.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

### ДЖЕРЕЛА

#### Офіційні документи глав держав, урядів та організацій

1. Annual Report 2003. Broadcasting Board of Governors. P. 17 // Broadcasting Board of Governors. URL: <http://www.bbg.gov/reports/03anrprt.pdf>
2. Centers for Excellence in Teacher Training (CETT) Program: Paper Two: Testing and Assessment. URL: [https://pdf.usaid.gov/pdf\\_docs/PA00JG2Z.pdf](https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00JG2Z.pdf)
3. Department of State and Related Agencies Appropriations Act, 1996. Public Law 134, 104 Congress. April 26, 1996; Foreign Operations, Export Financing, and Related Programs Appropriations Act of 1996 // U.S. Congress, House of Representatives
4. Fiscal Year 2009 Budget Request. Executive Summary. Broadcasting Board of Governors. P. 5 // Broadcasting Board of Governors. URL: [http://www.ibb.gov/reports/budget/bbg\\_fy09\\_budget\\_request.pdf](http://www.ibb.gov/reports/budget/bbg_fy09_budget_request.pdf)
5. Eurasia Fund (Georgia), 1999. Annual Report. URL: <https://www.eurasia.org/AnnualReports>
6. Georgia. U.S. Government Assistance to and Cooperative Activities with Eurasia, FY 2004. Report. Department of State. Bureau of European and Eurasian Affairs // Department of State. URL: <http://www.state.gov/p/eur/rls/rpt/23621.htm>
7. HR1950. To establish the Millennium Challenge Account to provide increased support for certain developing countries; to authorize the expansion of the Peace Corps; to authorize appropriations for the Department of State for fiscal years 2004 and 2005; and to authorize appropriations under the Arms Export Control Act and the Foreign Assistance Act of 1961 for security assistance for fiscal years 2004 and 2005. Introduced by Hyde H., May 05, 2003 // The Library of Congress. URL: <http://thomas.loc.gov>
8. Middle East Partnership Initiative // Department of State. URL: [www.mepi.state.gov](http://www.mepi.state.gov)

9. Middle East Partnership Initiative // Department of State. URL: <http://2002-2009-mepi.state.gov/index.htm>
10. Middle East Partnership Initiative Offers Tools for Supporting Reform, but Project Monitoring Needs Improvement. Report to Congressional Requesters. United States Government Accountability Office, 2005 // U.S. Agency of International Development. URL: [www.usaid.gov](http://www.usaid.gov)
11. Order № 283, April 23, 2004 Ministry of Finance of Georgia // Official site of the United States Agency for International Development in Georgia. URL: [www.georgia.usaid.gov](http://www.georgia.usaid.gov)
12. Public Law 107-228. To authorize appropriations for the Department of State for fiscal years 2002 and 2003, August 30, 2002 // The Library of Congress. URL: <http://thomas.loc.gov>
13. Public Diplomacy in the Middle East and South Asia: Is the message getting through?. Hearing Before the Subcommittee on the Middle East and South Asia of the Committee on Foreign Affairs. House of Representatives, 110th Congress, 1st Session. May 16, 2007. Wash. D. C.: GPO, 2007.
14. Resources Survey for Latin American Countries. Wash. D. C.: Bureau of Educational and Cultural Affairs. Department of State, 1965. 640 p. URL: <https://read.dukeupress.edu/hahr/article/47/2/303/158134/Resources-Survey-for-Latin-American-Countries>
15. US International Broadcasting. GAO Report to the Committee on International Relations, House of Representatives, July 2003, GAO-03-772 // US General Accounting Office. URL: [www.gao.gov/cgi-bin/getrpt?GAO-03-772](http://www.gao.gov/cgi-bin/getrpt?GAO-03-772)
16. US — Latin American Relations. Report to the President by Special Ambassador Milton S. Eisenhower. November 18, 1953 // American Foreign Policy 1950-1955. P. 1327-1330.
17. U.S. Government Assistance to and Cooperative Activities with Eurasia, FY 2002. Wash., D.C.: Department of State. Bureau of European and Eurasian Affairs, 2003.

### **Офіційні виступи, заяви, доповіді, промови державних діячів**

18. Fact Sheet: The President's Priorities in the Latino Community, the Obama White House Archives, 15.X.2015. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-pressoffice/2015/10/15/fact-sheet-presidents-priorities-latino-community>
19. Powell C. Building Hope for the Years Ahead // U.S. Department of State Archive. URL: <http://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2002/15920.htm>
20. Harrison P., Assistant Secretary of State for Educational and Cultural Affairs. Remarks at the Arab International Women's Forum, October 23, 2003 // Department of State. URL: <http://www.state.gov/pd>
21. Nakamura K. H. U.S. Public Diplomacy: Background and Current Issues. CRS Report for Congress. 2009. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/R40989.pdf>

### **Матеріали з офіційних сайтів посольств та організацій**

22. Американські студії / Посольство США в Україні: офіційний веб сайт. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/window-america-centers-uk/>
23. Фонд сприяння демократії / Посольство США в Україні: офіційний веб сайт. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/democracy-grants-uk/>
24. Education / Inter-American Dialogue: Official site. URL: <https://www.thedialogue.org/programs/programs/education/>
25. Expo Unit / Official site of the US Department of State. URL: <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-public-diplomacy-and-public-affairs/expo-unit/>
26. John D. and Catherine T. MacArthur Foundation. URL: <https://www.macFound.org>

27. Office of Public Diplomacy and Public Affairs // U.S. Department of State [Офіційний сайт Державного департаменту США]. URL: <https://www.state.gov/bureaus-offices/secretary-of-state/office-of-the-legal-adviser/office-of-public-diplomacy-and-public-affairs/>

28. U.S. Agency for Global Media: Background, Governance, and Issues for Congress. November 17, 2021 // Congressional Research Service. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/R46968.pdf>

29. US Commitment to Women in Afghanistan // Office of International Women's Issues. URL: <http://www.state.gov/s/gwi/>

30. US Code Title 22 Chapter 33 – Mutual Educational and Cultural Exchange Program, 01/03/2012. // Office of the Law Revision Counsel. US House of Representatives. URL: <http://uscode.house.gov/download/pls/22C33.txt>

31. US Department of state // Official site of the US Department of State. URL: <https://www.state.gov/>

32. The RockeFeller Foundation. URL: <https://www.rockeFellerFoundation.org>

33. What is Public Diplomacy? // The USC Center on Public Diplomacy. URL: <http://uscpublicdiplomacy.org/page/what-pd>

34. ამერიკული კუთხეები/ აშშ – ს საელჩო გურზიაში: ოფიციალური ვებ – გვერდი [Посольство США в Грузии: официальный веб сайт]. URL: <https://ge.usembassy.gov/ka/education-culture-ka/american-corners-ka/>

### **Публікації ЗМІ**

35. Clinton vows to thwart new Soviet Union // The Financial Times, December 7, 2012. URL: <https://www.ft.com/content/a5b15b14-3fcf-11e2-9f71-00144feabdc0>

36. Innovations for a New Century – Multimedia Expansion / Insidevoa. URL: <https://www.insidevoa.com/a/a-13-34-2007-innovations-for-a-new-century-history-111602669/177527.html>

37. Moments in U.S. Diplomatic History. Jesse Helms: The Senator Who Just Said No. URL: <https://adst.org/2016/07/jesse-helms-the-senator-who-just-said-no-to-the-state-department/>

## ЛІТЕРАТУРА

### Монографії, підручники, посібники

38. Артюх О. Ф. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ: УМКВО, 1990. 315 с.

39. Висоцький О.Ю. Публічна дипломатія: конспект лекцій. Частина II. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. 48 с.

40. Луценко А.В., Піскорська Г. А. «М'яка сила» в сучасній геополітиці. Київ: [б.в.], 2011. 216 с.

41. Райзберг Б.А. Диссертация и ученая степень – пособие для соискателей. Москва: ИНФРА, 2002. 240 с.

42. Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник. 2-е вид.перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. 317 с.

43. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій. Київ: Академвидав, 2004. 208 с.

44. Филимонов Г. «Мягкая сила» культурной дипломатии США: Монография. М.: РУДН, 2010. 212 с.

45. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності: Навчальний посібник. Вінниця: АМСКП, 2010. 484 с.

46. Ширяев Б.А. Внешняя политика США. Принципы, механизмы, методы. Санкт-Петербург: Издательство С.-Петербургского ун-та, 2007. 442 с.

47. Шолудько А.Н., Архангельский А.В. США: экономика, наука и культура во внешней политике. М.: Уникум-Центр, 2000. 56 с.

48. Brown C. Diplomacy in the Middle East: the International Relations of Regional and Outside Powers. L.: I. B. Tauris, 2004. 394 p. URL:

[https://www.researchgate.net/publication/233652644\\_Diplomacy\\_in\\_the\\_Middle\\_East\\_The\\_International\\_Relations\\_of\\_Regional\\_and\\_Outside\\_Powers](https://www.researchgate.net/publication/233652644_Diplomacy_in_the_Middle_East_The_International_Relations_of_Regional_and_Outside_Powers)

49. Cummings M. Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey. 2003. 15 p.

50. Nye J.S. Soft Power. The Means to Success in World Politics. New York: Public Affairs, 2004. 192 p.

### Статті

51. Артамонова У. З. Американский кинематограф как инструмент публичной дипломатии США // Анализ и прогноз. Журнал ИМЭМО РАН. 2020. № 2. С. 110-122.

52. Бафоев Ф. М. Культурна дипломатія в системі міжнародних зв'язків на пострадянському просторі // Молодий вчений. 2016. №6. С. 662-667. - URL <https://moluch.ru/archive/110/25748>

53. Бахриев Б.Х. Публичная дипломатия как инструмент достижения внешнеполитических целей США в Центральной Азии // Международная аналитика. 2018. №1(23). С. 31-39.

54. Гавриленко І. Особливості здійснення публічної та культурної дипломатії США // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2(129). 2016. С. 9-13.

55. Гасанов Ф., Зейналова Г. Культурная дипломатия США: Голливуд и политика – аналитика // Vzglyad.az. URL: <http://vzglyad.az/news/69438/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83>

56. Герасимчук Т.Ф. Теоретико-концептуальні основи та методи дослідження міжнародних відносин Український історичний журнал. 2006. № 5. С. 188. URL: [http://resource.history.org.ua/publ/journal\\_2006\\_5\\_186](http://resource.history.org.ua/publ/journal_2006_5_186)

57. Гладских Е. Филантропы США сели на мель. URL: <http://delo.ua/biznes/kompanii/filantropy-ssha-seli-na-mel-134827/>

58. Завада Я. І., Дударчук В. І. Публічна дипломатія як засіб «м'якої сили» США на Близькому Сході // Політичне життя. № 3. 2021. С. -115-121. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/11110>
59. Карасев В., Бедрик Р. Четвертая боевая среда // Архив Центра экстремальной журналистики, URL: [http://www.cjes.ru/lenta/view\\_news.php?id=12758&year=2003](http://www.cjes.ru/lenta/view_news.php?id=12758&year=2003)
60. Кучмий Е.П. Эволюция стратегии культурной дипломатии США // Витебский государственный университет имени П. М. Машерова. Ученые записки УО "ВГУ им. П. М. Машерова" : сборник научных трудов. Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2018. Т. 26. С. 48-53.
61. Місюк І. Інституційне забезпечення громадської дипломатії США/ Ірина Місюк // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. - Випуск 25, 2013. С. 124-130 .
62. Музика І.В. Принцип історизму у царині досліджень вітчизняної соціології права кінця ХІХ — початку ХХ століття // Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 239-243.
63. Олешко С. Дипломатія і культура, або Онух розумніший за мене, 2017. URL: <http://culture.pl/ru/article/diplomatiya-i-kultura-abo-onuh-rozumnishiy-zamene>
64. Отделенцев Є. Політологічні парадигми і методи: філософсько - категоріальні підходи до аналізу та систематизації // Український науковий журнал «Освіта регіону. Політологія психологія комунікації». 2011. № 2. URL : [http://www.social-science.com.ua/публікація/426\\_](http://www.social-science.com.ua/публікація/426_)
65. Полетаев Р.М. Специфика деятельности неправительственных институтов, осуществляющих культурную дипломатию США // Русская политология.2018. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-deyatelnosti-nepravitelstvennyh-institutov-osuschestvlyayuschih-kulturnuyu-diplomatiyu-ssha>
66. Попов Д. С. Цифровая дипломатия США в Центральной Азии // Российский институт стратегических исследований, 27 июня 2012. URL: <http://riss.ru/analytics/2566/>



67. Розумюк В. Культурно-пропагандистський вимір сучасної зовнішньої політики США // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Львів: Львівський національний політехнічний інститут, 2006. Вип. 17. С. 28-33.

68. Сытник А.Н. Публичная дипломатия США в Латинской Америке в период администрации Барака Обамы // Латинская Америка. № 6. 2018. С. 5-18.

69. Сумець О.М. Принцип системності. // Навчальні матеріали онлайн. 2015. URL: [https://pidruchniki.com/1944092850459/marketing/printsip\\_sistemnosti](https://pidruchniki.com/1944092850459/marketing/printsip_sistemnosti)

70. Сучков М. Россия на Ближнем Востоке: «Делайте с нами — и останетесь собой». URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/rossiya-na-blizhnem-vostoke-delayte-s-nami-i-ostanetes-soboy/>

71. Тищенко-Тишковець О.М. Трансформація публічної дипломатії Сполучених Штатів Америки: від легітимізації «жорсткої сили» до побудови діалогу зі світом // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. Київ: ІВЦ «Політехніка». 2009. № 4. С. 28-32.

72. Фоминых А. Проецирование «мягкой силы»: публичная дипломатия США и России в постсоветской Центральной Азии // Центральная Азия и Кавказ. 2018. Т. 13. Вып. 3. С. 73–86

73. Цветкова Н. А. Оценка эффективности международной образовательной политики СССР и США в годы «холодной войны» // 200 лет российско-американским отношениям: наука и образование. Под ред. А. Чубарьяна и Б. Рубла. Москва, 2007. С. 378–394

74. Цветкова Н. А. Американский университет за рубежом: практика создания и развития // США и Канада: экономика, политика, культура. 2013. № 11. С. 87-97.

75. Цветкова Н.А. Публичная дипломатия США: от «мягкой силы» к «диалоговой пропаганде» // Международные процессы. Том 13. № 3. 2015. С. 121-133.
76. Шаклеина Т. А. В чем «призвание» Америки? // Международные процессы. 2004. Т. 2. № 5. С. 34–42
77. Яковлев П. Политика Д. Трампа в Латинской Америке: итоги и перспективы // Перспективы. URL: [http://www.perspektivy.info/oykumena/amerika/politika\\_d\\_trampa\\_v\\_latinskoj\\_amerike\\_itogi\\_i\\_perspektivy\\_2020-09-28.htm](http://www.perspektivy.info/oykumena/amerika/politika_d_trampa_v_latinskoj_amerike_itogi_i_perspektivy_2020-09-28.htm)
78. Яруллин Р. Р., Латыпов А. А. Периодизация как научный метод упорядочения исторического процесса // Вестник Оренбургского национального университета: официальный сайт. 2007. № 3. С. 69-75.
79. Cull N.J. The Future Of American Cultural Diplomacy // CDP Blog. 2009. URL: [http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/newswire/cpdblog\\_detail/the\\_future\\_of\\_american\\_cultural\\_diplomacy](http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/newswire/cpdblog_detail/the_future_of_american_cultural_diplomacy)
80. Fuller G. F. The Youth Factor: The New Demographics of the Middle East and the Implications for US Policy. US Policy Towards the Islamic World, Analysis Paper No 3. June 2003 // Brookings Institution. URL: <http://www.brookings.edu/fp/saban/analysis/fuller20030601.htm>
81. Mason E. Foreign Aid and Foreign Policy. N.Y.: Council on Foreign Relations, 1964. P. 72–106.
82. Pachios H. The New Diplomacy. Remarks. December 4, 2002 // Advisory Commission for Public Diplomacy. Department of State. URL: <http://state.gov/r/adcompd/rls/15804.htm>
83. Rugh W. American soft power and public diplomacy in the Arab world // Palgrave Communications. Volume 3. 2017. URL: <https://www.nature.com/articles/palcomms2016104>
84. Smyth R. Mapping US Public Diplomacy in the 21st Century // Australian Journal of International Affairs. Volume 55, 2001. Issue 3. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10357710120095252?journalCode=saji20>

85. Trofymenko M. U.S. Public Diplomacy Structural Analysis // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. № 11. 2014. С. 212-220.

#### **Дисертації, автореферати дисертацій**

86. Филимонов Г. Внешняя культурная политика США как компонент «мягкой силы» : Автореф. дис. ... канд. полит. наук: 23.00.04; Институт Соединенных Штатов Америки и Канады Российской академии наук. Москва, 2007. 37 с.

87. Цветкова Н. А. Публичная дипломатия как инструмент идеологической и политической экспансии США в мире, 1914-2014 гг.: диссертация ... доктора исторических наук: 07.00.15. Санкт-Петербург, 2015. 552 с.